

Stefan Zweig

Douăzeci și patru de ore din viața unei femei

nuvelă

STEFAN ZWEIG

DOUAZECI SI PATRU DE ORE DIN VIATA UNEI FEMEI

VIERUNDZWANZIG STUNDEN AUS DEM LEBEN EINER FRAU

Traducere de Ida Alexandrescu

Pe copertă: Gustav Klimt,

Portretul Johannei Staude (detaliu)

Humanitas Fiction, 2013

În mica pensiune de pe Riviera unde locuiam atunci, cu zece ani înainte de război[1], la masa noastră a izbucnit la un moment dat o discuţie violentă care, brusc, ameninţa să degenereze într-o altercaţie furioasă, însoţită chiar de cuvinte injurioase şi pline de ură. Majoritatea oamenilor au o fantezie obtuză. Ce nu-i afectează direct, împungându-le ca o pană ascuţită simţurile, reuşeşte cu greu să-i emoţioneze; dar, dacă în faţa ochilor lor, în imediata apropiere a sensibilităţii lor se produce ceva, fie şi de mică importanţă, începe de îndată să clocotească în ei o pasiune nemăsurată. Atunci ei compensează indiferenţa lor obişnuită printr-o vehemenţă deplasată şi exagerată.

1 Este vorba aici de Primul Război Mondial, acţiunea petrecându-se pe la 1904.

Aşa s-a întâmplat şi de această dată în societatea noastră de comeseni în întregime burgheză, care de obicei se consacra paşnic unui *small talk*[2] şi unor mici plezanterii fără profunzime, şi care cel mai adesea, mai ales după masă, se dispersa: cuplul conjugal german făcea excursii şi fotografii de amator, danezul rotofei practica arta monotonă a pescuitului, distinsa doamna engleză se întorcea la cărţile ei, soţii italieni făceau escapade la Monte Carlo şi eu leneveam pe un scaun de grădină sau lucram. De astă dată însă am rămas cu toţii agăţaţi unii de alţii în această discuţie înverşunată; şi, dacă unul dintre noi se ridica brusc, acest lucru nu se întâmpla, ca de obicei, pentru a rosti un rămas-bun politicos, ci într-un acces de iritare înfierbântată care, aşa cum am spus deja, luase forme de-a dreptul furibunde.

2 Conversaţie uşoară (engl.).

Este adevărat că evenimentul care a pus la încercare în asemenea măsură mica noastră societate era destul de ciudat. Pensiunea în care locuiam toţi şapte arăta bine din exterior, părea o vilă izolată – ah! ce minunată era priveliştea pe care o aveai de la ferestrele ce dădeau spre litoralul festonat de stânci! –, dar în realitate nu era decât o dependinţă, mai ieftină, a marelui Palace Hotel, direct legată de el prin grădină, astfel că noi, cei ce locuiam în pensiune, eram mereu în contact cu clienţii hotelului Palace. Acest hotel însă înregistrase în ziua precedentă un scandal perfect.

Un tânăr francez sosise cu trenul de amiază, mai exact cu cel de 12 şi 20 de minute (trebuie să indic ora cu precizie deoarece este importantă, atât pentru acest episod, cât şi pentru subiectul conversaţiei noastre atât de animate), şi

închiriase o cameră care dădea spre mare: ceea ce denota o anumită dare de mână. Se făcuse imediat remarcat, nu numai prin eleganţa sa discretă, ci mai ales prin marea sa frumuseţe şi aerul simpatic: în mijlocul unei feţe înguste de fată, o mustaţă blondă şi mătăsoasă îi mângâia buzele de o senzualitate caldă; deasupra frunţii sale albe se ondula un păr castaniu moale şi buclat; fiecare privire a ochilor săi blânzi era o mângâiere – totul în persoana lui era blând, măgulitor, amabil, fără a avea însă nimic artificial sau manierist. De departe, la drept vorbind, îţi amintea puţin de acele figuri de ceară de culoare roz cu o ţinută căutată care, cu un baston elegant în mână, întruchipează idealul frumuseţii masculine în vitrinele marilor magazine. Dar, privit de aproape, toată această impresie de înfumurare dispărea, deoarece (caz atât de rar!) amabilitatea sa era un lucru înnăscut, natural şi făcea corp comun cu individul. Când trecea, saluta pe toată lumea într-un mod totodată modest şi cordial, şi era o adevărată plăcere să vezi cum cu fiecare ocazie această calitate se manifesta firesc.

Dacă o doamnă se ducea la vestiar, el se grăbea să-i aducă mantoul; avea pentru fiecare copil o privire prietenoasă sau o vorbă spusă în glumă; era în acelaşi timp sociabil şi discret; pe scurt, părea una dintre acele fiinţe privilegiate pe care le însufleţeşte ideea de a se face plăcute cu ajutorul unui chip zâmbitor şi al farmecului tineresc. Prezenţa sa era o adevărată binefacere pentru clienţii hotelului, în marea lor majoritate în vârstă şi bolnavi, şi datorită alurii triumfătoare a tinereţii, a acelei impetuozităţi alerte şi a bucuriei de a trăi cu care sunt înzestraţi plenar anumiţi oameni, graţie cărora el câştigase simpatia tuturor. La două ore după sosirea lui, juca deja tenis cu cele două fiice ale fabricantului corpolent şi înstărit din Lyon, Annette, în vârstă de doisprezece ani, şi Blanche, care avea treisprezece, în timp ce mama lor, fina, delicata şi foarte rezervata doamnă Henriette, privea zâmbind uşor cu ce cochetărie inconştientă flirtau cele două copile cu tânărul străin. Seara, ne-a făcut galerie timp de o oră la masa de şah, povestindu-ne între timp nişte istorioare drăguţe, fără a ne deranja, şi apoi s-a plimbat mult timp în jos şi-n sus pe terasă cu doamna Henriette, în timp ce soţul ei juca domino, ca de obicei, cu prietenii săi de afaceri; seara târziu însă l-am observat într-o conversaţie cam prea intimă cu secretara hotelului, în spatele biroului.

A doua zi de dimineaţă, l-a însoţit la pescuit pe partenerul meu danez, demonstrând în acest domeniu nişte cunoştinţe uimitoare; după aceea s-a întreţinut îndelung pe teme politice cu fabricantul din Lyon, dovedindu-se şi în acest caz un interlocutor agreabil, deoarece din când în când râsul năvalnic al

domnului gras acoperea vuietul mării. După dejun (este absolut necesar pentru a înţelege situaţia să relatez cu exactitate toate aceste etape) a petrecut încă o jumătate de oră cu doamna Henriette – au băut o cafea împreună în grădină –, după care a jucat din nou tenis cu fiicele ei şi a conversat în hol cu soţii germani. La ora şase l-am întâlnit apoi la gară unde voiam să expediez o scrisoare. S-a îndreptat în grabă spre mine şi mi-a povestit că trebuie să se scuze, deoarece a fost chemat de urgenţă, dar că va reveni peste două zile. Într-adevăr, seara a lipsit din sala de mese, dar numai persoana lui lipsea, deoarece la toate mesele nu se vorbea decât despre el, oaspeţii hotelului elogiindu-i caracterul agreabil şi vesel.

În timpul nopţii, în jurul orei unsprezece, citeam în camera mea cu fereastra deschisă, când am auzit ţipete neliniştite şi chemări, care au provocat o anumită agitaţie în hotelul de lângă vilă. Mai degrabă neliniştit decât curios, am coborât de îndată şi m-am dus vizavi, unde am găsit clienţii şi personalul într-o stare de agitaţie şi emoţie. Doamna Henriette, al cărei soţ, cu punctualitatea sa obişnuită, juca domino cu prietenul său din Namur, nu se întorsese din plimbarea pe care o făcea în fiecare seară pe malul mării, aşa încât exista temerea unui accident. Asemeni unui taur, acest bărbat masiv, de obicei atât de greoi, se repezea spre plajă şi striga în noapte cu voce alterată de emoţie „Henriette! Henriette!“, iar această chemare avea ceva atât de înspăimântător şi de primitiv, încât bietul om părea un animal uriaş, rănit de moarte. Ospătarii goneau agitaţi în sus şi-n jos pe trepte; au fost treziţi toţi clienţii şi s-a telefonat la jandarmerie. În mijlocul întregii agitaţii, acest om gras cu vesta descheiată se împleticea plângând în hohote şi strigând fără încetare în noapte, într-un mod absurd, un singur nume: „Henriette! Henriette!“ Între timp, sus, s-au trezit şi cele două fete, care au ieşit la geam în cămăşi de noapte să-şi strige mama; tatăl a urcat la ele pentru a le linişti.

Apoi s-a întâmplat ceva atât de îngrozitor, încât e aproape cu neputinţă de povestit, întrucât în momentele de criză încordarea dă adesea atitudinii omului o expresie tragică a cărei forţă fulgurantă nu o pot reproduce nici imaginea, nici cuvintele. Brusc, bărbatul greoi şi corpolent a coborât treptele care scârţâiau, cu o mină complet schimbată, plină de oboseală şi totuşi fioroasă. Ţinea în mână o scrisoare.

— Chemaţi-i pe toţi înapoi, i-a spus el cu o voce încă inteligibilă şefului de personal. Chemaţi toţi oamenii înapoi, e inutil, soţia mea m-a părăsit.

În faţa tuturor acestor oameni care îl înconjurau, îmbulzindu-se curioşi în jurul lui, şi care, brusc, s-au îndepărtat de el cuprinşi de spaimă, de ruşine şi de

confuzie, ţinuta acestui bărbat lovit trăda o încordare supraomenească. I-a mai rămas doar atâta forţă încât să treacă prin faţa noastră clătinându-se, fără a se uita nici în stânga, nici în dreapta, şi pentru a stinge lumina din salonul de lectură; apoi s-a auzit cum corpul său greoi şi masiv s-a prăbuşit surd într-un fotoliu şi un hohot de plâns ca de fiară, cum numai un bărbat care n-a plâns niciodată poate avea, a răzbătut până la noi. Şi această durere elementară a exercitat asupra fiecăruia dintre noi, chiar şi asupra celor mai puţin sensibili, un fel de violenţă ameţitoare. Nici unul dintre chelneri, nici unul dintre clienţii hotelului care-şi făcuseră apariţia mânaţi de curiozitate n-a îndrăznit să surâdă sau să exprime un cuvânt de regret. Muţi, unul după altul, ca şi cum ne-ar fi fost ruşine de această explozie zdrobitoare a sentimentelor, ne-am furişat în camerele noastre; în încăperea obscură în care se afla, acest om distrus tresărea şi plângea cu sughiţuri, singur de tot, doar cu sine însuşi, în clădirea în care luminile se stingeau încet şi în care nu se auzeau decât murmure, şuşoteli, zgomote slabe şi muribunde.

E de la sine înţeles că un eveniment atât de fulgerător, care a avut loc sub ochii noştri, era de natură să emoţioneze puternic oamenii obişnuiţi cu plictiseala şi cu petrecerea fără griji a timpului. Dar acea discuţie care a izbucnit la masa noastră cu atâta vehemenţă şi care era cât pe ce să degenereze până la acte de violenţă, deşi avusese, de fapt, drept punct de plecare acest incident surprinzător, era, în esenţă, mai degrabă o dezbatere de principiu şi o confruntare a concepţiilor de viaţă diferite. Din cauza indiscreţiei unei cameriste care citise scrisoarea – soţul prăbuşit în sine, în mânia sa neputincioasă, o făcuse cocoloş şi o aruncase pe jos –, s-a aflat repede că doamna Henriette nu plecase singură, ci în înţelegere cu tânărul francez (simpatia de care se bucura acesta a început să scadă văzând cu ochii). La urma urmei, la prima vedere, era perfect de înţeles că această micuţă doamnă Bovary şi-a schimbat soţul grăsan şi provincial pe un tânăr drăguţ, elegant. Dar ceea ce a uimit întreaga casă a fost faptul că nici fabricantul, nici fiicele sale, nici chiar doamna Henriette nu-l văzuseră înainte pe acest Lovelace[3] şi că acea conversaţie nocturnă de două ore de pe terasă şi o oră petrecută în grădină, la o cafea, puteau să fie suficiente pentru a convinge o femeie ireproşabilă, de vreo treizeci şi trei de ani, să-şi abandoneze peste noapte soţul şi cei doi copii, pentru a urma la întâmplare un tânăr elegant care-i era total străin.

3 Lovelace, personaj din romanul *Clarissa Harlowe* al scriitorului britanic Samuel Richardson (1689-

1761), tipul seducătorului cinic.

Toată lumea era de acord că acest fapt, în aparenţă incontestabil, era doar o înşelăciune perfidă şi o manevră vicleană a cuplului de îndrăgostiţi; bineînţeles că doamna Henriette întreţinea de multă vreme relaţii secrete cu acest tânăr bărbat şi că acest fluierar din Hamelin[4] nu venise aici decât pentru a stabili ultimele detalii ale fugii, căci – trăgeau ei concluzia – era absolut imposibil ca o femeie cinstită, după doar două ore de cunoştinţă, să fugă la primul fluierat. Îmi făcea plăcere să fiu de altă părere şi apăram cu energie o astfel de posibilitate, ba chiar probabilitatea unui astfel de eveniment în cazul unei femei care, după mulţi ani de căsnicie plictisitoare şi plină de decepţii, era pregătită pentru un astfel de asalt energic. Datorită opoziţiei mele neaşteptate, discuţia a căpătat în curând un caracter general, stimulată mai ales datorită faptului că cele două cupluri de soţi, atât cel german, cât şi cel italian, refuzau cu un dispreţ de-a dreptul jignitor să admită existenţa unui *coup de foudre*[5] în care nu vedeau decât o nebunie şi o fantezie romanescă insipidă.

4 Personaj al unei legende medievale germane care a scăpat orăşelul Hamelin de o invazie a şobolanilor, atrăgându-i în afara zidurilor cântând la fluier; când nu şi-a primit plata, a atras cântând toţi copiii din orăşel, care au dispărut fără urmă.

5 Dragoste la prima vedere (fr.).

Pe scurt, nu prezintă nici un interes să rememorăm în amănunt desfăşurarea furtunoasă a acestei dispute între supă şi pudding: numai profesioniştii de la *table d'hôte*[6] sunt spirituali, şi argumentele la care recurg în ardoarea unei dispute ocazionale între convivi sunt de cele mai multe ori banale, fiindcă s-ar putea spune că sunt culese în grabă cu mâna stângă. E greu de explicat de ce discuţia noastră a luat aşa de repede o turnură jignitoare; eu cred că iritarea a început de la faptul că, involuntar, cei doi soţi pretindeau că propriile lor soţii sunt exceptate de la posibilitatea unor asemenea riscuri şi primejdii. Din păcate, singura lor modalitate de a mă contrazice era să spună că aşa poate vorbi doar cineva care judecă sufletul unei femei prin prisma cuceririlor întâmplătoare şi prea uşoare ale unui celibatar; acest lucru a început să mă irite şi, când doamna nemţoaică a asezonat această lecţie cu un muştar sentenţios, zicând că există de-o parte femei demne de acest nume, iar de cealaltă parte „naturi de curve“ şi că, după părerea ei, doamna Henriette trebuie să fi fost una dintre ele, mi-am pierdut total răbdarea, devenind agresiv la rândul meu. Am declarat că această negare a

faptului incontestabil că o femeie, în anumite ore ale vieţii ei, poate să fie la discreţia unor forţe misterioase mai puternice decât voinţa şi cunoaşterea ei trădează frica de propriile noastre instincte, frica de demonismul naturii noastre şi se pare că unor oameni le face plăcere să se creadă mai puternici, mai morali şi mai puri decât „cei uşor de sedus". Eu, unul, găsesc că este mai cinstit ca o femeie să-şi urmeze liber şi cu pasiune instinctul, în loc să-şi înşele soţul închizând ochii când se află în braţele sale, cum se întâmplă în general. Cam aşa m-am exprimat şi în acea discuţie aprinsă şi, cu cât ceilalţi o atacau mai mult pe sărmana doamnă Henriette, cu atât mai înfocat o apăram (în realitate, cu mult peste convingerea mea intimă). Această ardoare era – cum se spune în jargonul studenţesc – doar o săpuneală pentru cele două cupluri conjugale, iar ei, un cvartet puţin armonios în viaţa de zi cu zi, au sărit solidar cu atâta îndârjire asupra mea, încât bătrânul danez, care şedea la masă, jovial şi cu cronometrul în mână ca un arbitru la un meci de fotbal, era obligat din timp în timp să bată în masă cu degetele în chip de avertisment, zicând: „*Gentlemen, please*"[7]. Dar asta ajuta doar pe moment. De trei ori deja, unul dintre domni sărise în picioare de la masă, roşu la faţă, soţia sa reuşind cu mare greutate să-l potolească – pe scurt, încă zece minute şi discuţia noastră s-ar fi terminat cu bătaie, dacă brusc doamna C… n-ar fi calmat, ca un balsam, valurile înspumate ale discuţiei.

6 Masă rezervată (fr.).

7 Domnilor, vă rog (engl.).

Doamna C…, bătrâna englezoaică cu părul alb, foarte distinsă, era incontestabil preşedinta de onoare a mesei noastre. Stând foarte dreaptă pe locul ei, manifesta faţă de fiecare o politeţe întotdeauna egală. Era tăcută şi în acelaşi timp extrem de interesantă şi agreabilă când vorbea, iar înfăţişarea ei era o binefacere pentru ochi: fiinţa sa de o rezervă aristocratică emana un calm admirabil. Într-o anumită măsură, se ţinea la distanţă de toţi, deşi dădea dovadă de un tact desăvârşit şi ştia să aibă pentru fiecare câte o vorbă amabilă deosebită: de cele mai multe ori şedea în grădină, cu cărţi, uneori cânta la pian, rareori o vedeai în societate sau angajată într-o discuţie animată. O remarcai cu greu şi totuşi avea o putere deosebită asupra noastră. Deşi intervenea prima oară în discuţia noastră, pe toţi ne-a cuprins senzaţia penibilă că am vorbit mult prea tare, fără a ne controla.

Doamna C… a profitat de întreruperea dezagreabilă pe care o provocase

domnul german ridicându-se de pe locul lui, înainte de a aşeza din nou, de astă dată calm. Pe neaşteptate, şi-a ridicat ochii ei cenuşii luminoşi, m-a privit o clipă nehotărâtă, pentru a reflecta apoi la problemă cu o precizie asemănătoare celei a unui expert.

— Dumneavoastră credeţi, deci, dacă v-am înţeles bine, că doamna Henriette… că o femeie poate, împotriva voinţei ei, să fie aruncată într-o aventură spontană, că există acţiuni pe care o astfel de femeie le-ar fi considerat imposibile cu o oră înainte şi pentru care nu poate fi făcută răspunzătoare?

— Absolut, stimată doamnă.

— În consecinţă, orice judecată morală ar fi total lipsită de sens şi orice violare a legilor etice, justificată. Dacă admiteţi cu adevărat că *le crime passionel*[8], cum îi spun francezii, nu este o crimă, de ce să mai păstrăm tribunalele? Nu este nevoie de prea multă bunăvoinţă – şi dumneavoastră aveţi o bunăvoinţă uimitoare, a adăugat ea zâmbind uşor – pentru a descoperi în fiecare crimă o pasiune şi, datorită acestei pasiuni, o scuză.

8 Crimă pasională (fr.).

Tonul clar şi în acelaşi timp aproape glumeţ al cuvintelor ei mi-a făcut foarte bine; imitând involuntar modul ei obiectiv, am răspuns de asemenea pe jumătate în glumă, pe jumătate în serios:

— Cu siguranţă că tribunalele sunt mult mai severe decât mine în aceste probleme; ele au misiunea de a proteja fără milă moravurile şi convenţiile generale: ceea ce le obligă să condamne în loc să scuze. Dar eu, ca persoană particulară, nu văd de ce să preiau de bunăvoie rolul procurorului; prefer să fiu apărător de profesie. Personal, îmi face mai multă plăcere să înţeleg oamenii decât să-i judec.

Doamna C… m-a privit câtva timp direct în faţă cu ochii ei limpezi şi cenuşii, apoi a ezitat. M-am temut că nu m-a înţeles prea bine şi mă pregăteam să-i repet în engleză ceea ce îi spusesem. Dar a continuat să-mi pună întrebări cu o seriozitate remarcabilă, ca la un examen.

— Nu găsiţi că este de dispreţuit sau odios ca o femeie să-şi părăsească soţul şi copiii pentru a urma un individ oarecare, despre care nu poate să ştie dacă îi merită dragostea? Aţi putea într-adevăr să scuzaţi un comportament atât de neglijent şi frivol al unei femei care, de fapt, nu mai e la prima tinereţe şi care ar fi trebuit să înveţe să se respecte pe sine cel puţin de dragul copiilor ei?

— Vă repet, stimată doamnă, am insistat eu, că refuz să pronunţ o judecată sau o condamnare în acest caz. În faţa dumneavoastră pot să recunosc liniştit că am exagerat puţin mai înainte – această sărmană doamnă Henriette nu este cu siguranţă o eroină, nici măcar o aventurieră şi cu atât mai puţin o *grande amoureuse*[9]. Aşa cum o cunosc, mi se pare o femeie oarecare, slabă, pentru care simt un anume respect pentru că şi-a urmat cu mult curaj voinţa, dar pentru care simt şi mai multă compasiune deoarece, cu siguranţă, mâine, dacă nu chiar astăzi, va fi profund nefericită. Poate că a acţionat prost, desigur pripit, dar în nici un caz josnic şi ordinar şi, aşa cum am spus mai înainte, contest oricui dreptul de a o dispreţui pe această sărmană nefericită.

9 O mare îndrăgostită (fr.).

— Iar dumneavoastră mai aveţi acelaşi respect şi aceeaşi consideraţie pentru ea? Nu faceţi nici o deosebire între femeia cinstită în a cărei companie eraţi alaltăieri şi cealaltă, care a fugit ieri cu un bărbat complet străin?

— Nici una. Nici cea mai mică, nici cea mai infimă.

— *Is that so?*[10]

10 Aşa să fie? (engl.)

Fără să-şi dea seama, vorbise în engleză: întreaga conversaţie părea s-o intereseze în mod deosebit. După un scurt moment de gândire îşi ridică privirea limpede, interogativă din nou spre mine.

— Şi dacă mâine aţi întâlni-o pe doamna Henriette, de exemplu, la Nisa, la braţul acestui tânăr, aţi mai saluta-o?

— Bineînţeles.

— Şi aţi vorbi cu ea?

— Bineînţeles

— Dacă dumneavoastră… dacă aţi fi căsătorit, i-aţi prezenta soţiei dumneavoastră o astfel de femeie, ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic?

— Bineînţeles.

— *Would you really?*[11] spuse ea din nou în engleză, uimită şi neîncrezătoare.

11 Serios? (engl.)

— *Surely I would*[12], am răspuns eu de asemenea în engleză, fără să-mi dau seama.

12 Cu siguranţă (engl.)

Doamna C… a tăcut. Părea încă să reflecteze intens. Deodată mi-a spus, uitându-se la mine ca şi cum ar fi fost mirată de propriul ei curaj:

— *I don't know if I would. Perhaps I might do it also.*[13]

13 Eu nu ştiu dacă aş face-o. Poate totuşi că aş face-o şi eu (engl.)

Şi, cu acea siguranţă indescriptibilă cu care numai englezii ştiu să pună punct unei conversaţii fără să fie grosolani, s-a ridicat şi mi-a întins amical mâna. Datorită intervenţiei ei, calmul s-a restabilit în mica noastră societate. În sinea noastră, îi eram cu toţii recunoscători că puteam, deşi adversari cu puţin timp înainte, să ne salutăm politicos, de vreme ce tensiunea periculoasă din atmosferă se risipise sub efectul unor vorbe spuse pe un ton glumeţ.

Deşi discuţia noastră s-a încheiat, în cele din urmă, într-un mod cavaleresc, între adversarii mei şi mine a rămas totuşi ceva din acea îndârjire nelalocul ei: o răceală uşoară. Perechea germană se arăta rezervată, în timp ce cea italiană se complăcea în a mă întreba, în mod repetat, în zilele următoare pe un ton ironic dacă aveam noutăţi de la „*cara signora*[14] Henriette“. În ciuda aparentei noastre politeţi rafinate, la masa noastră ceva din loialitatea şi francheţea relaţiilor noastre fusese distrus irevocabil.

14 Draga doamnă (it.).

Răceala ironică a foştilor mei adversari era mult mai evidentă datorită amabilităţii deosebite pe care Mrs[15] C… a manifestat-o faţă de mine după acea discuţie. De obicei era de o discreţie extremă şi în afara meselor nu se lăsa aproape niciodată antrenată într-o discuţie cu comesenii ei, dar a găsit de mai multe ori ocazia să mi se adreseze în grădină, aş putea aproape să spun să mă onoreze, căci felul ei nobil rezervat conferea unei convorbiri private caracterul unor favoruri speciale. Da, ca să fiu sincer, trebuie să spun că ea mă căuta şi că se folosea de orice ocazie să înceapă o conversaţie cu mine, şi asta atât de făţiş, încât aş fi putut intra la idei dacă n-ar fi fost vorba despre o bătrână doamnă cu părul alb. Dar de fiecare dată când vorbeam conversaţia noastră revenea inevitabil la punctul nostru de pornire, la doamna Henriette: părea să simtă o plăcere secretă să o acuze de lipsă de seriozitate şi de ţinută morală pe această femeie care şi-a uitat îndatoririle ce-i reveneau. Dar, în acelaşi timp, părea să se bucure de faptul că simpatia mea rămânea de partea acestei femei fine şi delicate şi că nimic n-ar fi putut să mă determine să reneg această simpatie. Orienta mereu discuţiile noastre în acest sens, iar eu nu mai ştiam ce să cred despre această insistenţă ciudată, aproape impregnată de *spleen*[16].

15 Prescurtare pentru cuvântul „doamnă“ (engl.).

16 Stare de melancolie, plictiseală (engl.).

Asta a durat câteva zile, cinci sau şase, fără ca vreunul din cuvintele ei să trădeze motivul pentru care acest subiect de conversaţie avea o anumită importanţă pentru ea. Mi-am dat seama de această importanţă când, în cursul unei plimbări, i-am spus, din întâmplare, că şederea mea aici se apropie de sfârşit şi că intenţionez să plec poimâine. Atunci, faţa ei de obicei atât de blajină a luat deodată o expresie ciudat de încordată, iar peste ochii ei cenuşii ca marea păru să

treacă umbra unui nor:

— Ce păcat! Aş fi avut atât de multe lucruri de discutat cu dumneavoastră…

Şi din acel moment o anumită agitaţie, o anumită nelinişte au pus stăpânire pe ea, trădând faptul că în timp ce vorbea se gândea la un lucru ce o preocupa intens şi care o distrăgea. În cele din urmă această stare de absenţă a părut să o jeneze, căci, după o tăcere bruscă, mi-a întins mâna pe neaşteptate:

— Văd că nu pot exprima limpede ceea ce aş fi dorit să vă spun. Prefer să vă scriu.

Şi, cu paşi mai repezi decât de obicei, s-a îndreptat spre hotel.

Într-adevăr, seara, cu puţin timp înainte de cină, am găsit în camera mea o scrisoare cu scrisul ei energic şi sincer. Din păcate, am dat dovadă de o anumită nepăsare cu privire la corespondenţa primită în anii tinereţii. Aşa că nu pot reproduce textul propriu-zis al scrisorii – va trebui să mă mulţumesc să menţionez întrebarea ei, dacă putea să-şi permită să-mi povestească un episod din viaţa ei.

Acel episod, scria ea, era atât de vechi, încât nu mai făcea de fapt parte din viaţa ei actuală şi faptul că urma să plec peste două zile îi uşura sarcina de a vorbi deschis despre un lucru care, de mai bine de douăzeci de ani, o preocupa şi o chinuia. Dacă o astfel de discuţie nu mi s-ar părea inoportună, m-ar ruga să-i acord o oră.

Scrisoarea, din care am consemnat numai conţinutul, m-a fascinat extraordinar: engleza în care fusese scrisă îi conferea un grad înalt de claritate şi dârzenie. Totuşi, nu mi-a fost prea uşor să găsesc un răspuns şi am rupt trei ciorne înainte de a-i răspunde:

„Mă simt onorat că îmi acordaţi atâta încredere şi vă promit să răspund cu sinceritate în cazul în care îmi veţi cere asta. Bineînţeles că nu vă voi ruga să-mi povestiţi mai mult decât doriţi. Dar ceea ce veţi povesti povestiţi, atât dumneavoastră, cât şi mie, cu sinceritate. Vă rog să mă credeţi că privesc încrederea dumneavoastră ca pe un semn de stimă deosebită.“

În aceeaşi seară biletul meu a ajuns în camera ei, iar a doua zi am găsit următorul răspuns:

„Aveţi perfectă dreptate: adevărul pe jumătate spus nu are nici o valoare, trebuie întotdeauna rostit în întregime. Îmi voi aduna toate puterile pentru a nu

trece nimic sub tăcere, nici faţă de mine, nici faţă de dumneavoastră. Veniţi după cină în camera mea – la şaizeci şi şapte de ani nu am a mă teme de o interpretare greşită –, căci în grădină sau în apropierea oamenilor nu pot vorbi. Credeţi-mă că nu mi-a fost uşor să mă hotărăsc.“

În cursul zilei, ne-am mai întâlnit la masă şi am conversat politicos despre lucruri indiferente. Dar în grădină, întâlnindu-mă, m-a evitat vizibil stânjenită, iar eu m-am simţit jenat şi mişcat în acelaşi timp s-o văd pe această bătrână doamnă cu părul alb fugind din faţa mea, asemeni unei fete timide, pe o alee de pini.

Seara, la ora stabilită, am bătut la uşa ei şi mi s-a deschis imediat: camera era scufundată în penumbră, numai o lampă de citit de pe masă arunca un con de lumină gălbuie în încăperea în care domnea obscuritatea crepusculului. Fără nici un fel de stânjeneală, Mrs C. s-a îndreptat spre mine, mi-a oferit un fotoliu şi s-a aşezat în faţa mea: fiecare dintre mişcările ei, am simţit acest lucru, era studiată, dar apoi a urmat o pauză, evident involuntară, o pauză care precede o hotărâre dificilă şi care a durat mult; însă nu am îndrăznit s-o întrerup cu un cuvânt, deoarece simţeam că în acel moment o voinţă puternică se lupta violent cu o rezistenţă puternică. Din salonul de dedesubt urcau uneori în vârtej sunetele slabe şi dezlânate ale unui vals, iar eu le ascultam cu încordare, ca şi cum aş fi vrut să scap de apăsarea tăcerii. Şi ea părea să fie deranjată de tensiunea nefirească a acestei tăceri, căci brusc s-a ridicat ca pentru a-şi lua avânt şi a început:

— Numai primul cuvânt este greu. M-am pregătit de două zile să fiu foarte clară şi sinceră: sper că voi reuşi. Poate că nu veţi înţelege acum de ce vă povestesc toate acestea dumneavoastră, unui străin, dar nu trece nici o zi, aproape nici o oră, fără să mă gândesc la acest eveniment, şi dumneavoastră puteţi să credeţi o femeie bătrână ca mine când spune că este insuportabil să rămâi cu privirea fixată, întreaga viaţă, asupra unui singur punct al existenţei tale, asupra unei singure zile. Căci tot ceea ce vă voi povesti s-a întâmplat într-un interval de numai douăzeci şi patru de ore din şaizeci şi şapte de ani de viaţă, iar eu m-am întrebat adeseori, până la delir, ce importanţă are dacă ai acţionat o singură dată fără minte. Dar nu te poţi debarasa de ceea ce noi numim, folosind o expresie foarte incertă, conştiinţă, iar când v-am auzit vorbind atât de obiectiv despre cazul Henriette m-am gândit că poate modul absurd în care mă întorc în trecut şi mă învinovăţesc se va sfârşi dacă aş găsi puterea să vorbesc liber unui

om despre această zi din viaţa mea. Dacă nu aş fi de religie anglicană, ci catolică, spovedania mi-ar fi oferit de mult timp ocazia de a mă elibera de acest secret – dar această consolare ne este refuzată, şi astfel fac astăzi această încercare ciudată de a mă dezlega de păcate, vorbind liber cu dumneavoastră. Ştiu că totul este foarte bizar, dar dumneavoastră aţi acceptat fără ezitare propunerea mea şi vă mulţumesc pentru asta.

V-am spus deja că doresc să vă povestesc o singură zi din viaţa mea – restul mi se pare lipsit de importanţă şi plictisitor pentru toţi ceilalţi. Ceea ce mi s-a întâmplat până la vârsta de patruzeci şi doi de ani nu depăşeşte cu nimic lucrurile obişnuite. Părinţii mei au fost nişte moşieri bogaţi din Scoţia, aveam fabrici şi domenii întinse şi trăiam ca mai toată nobilimea engleză: cea mai mare parte a anului pe moşie şi în timpul sezonului la Londra. La optsprezece ani, l-am cunoscut pe soţul meu, care era al doilea fiu al cunoscutei familii R… şi făcuse serviciul militar în India timp de zece ani. Ne-am căsătorit repede şi am dus o viaţă lipsită de griji, ca toţi membrii clasei noastre sociale, trei luni la Londra, trei luni pe moşiile noastre, iar restul timpului din hotel în hotel în Italia, Spania şi Franţa. Căsnicia nu ne-a fost întunecată de nici o umbră, cei doi fii pe care i-am avut sunt astăzi bărbaţi în toată firea. Aveam patruzeci de ani când bărbatul meu a murit subit. Căpătase în anii petrecuţi la tropice o boală de ficat: l-am pierdut la capătul a două săptămâni de suferinţă atroce. Fiul meu cel mare îşi începuse deja cariera, cel mic era la colegiu – aşa că m-am trezit peste noapte complet singură, şi această singurătate a fost pentru mine, obişnuită cu o companie afectuoasă, un chin îngrozitor. Mi-a fost imposibil să mai rămân fie şi o singură zi în casa părăsită, în care fiecare obiect îmi amintea de pierderea tragică a iubitului meu soţ: m-am hotărât să călătoresc cât mai mult în timpul anilor următori, până se vor căsători fiii mei.

În fond, din acel moment am considerat că viaţa mea e total lipsită de sens şi inutilă. Bărbatul cu care împărţisem timp de douăzeci de ani fiecare oră şi fiecare gând era mort, copiii mei nu aveau nevoie de mine, mă temeam că le tulbur tinereţea cu întristarea şi melancolia mea – iar pentru mine nu voiam şi nu doream nimic. M-am stabilit mai întâi la Paris, străbătând acolo din plictiseală magazinele şi muzeele; dar oraşul şi lucrurile îmi rămâneau străine şi evitam oamenii, pentru că nu suportam privirile de compasiune politicoasă pe care le aruncau hainelor mele de doliu. Mi-e cu neputinţă să povestesc astăzi cum au trecut aceste luni de vagabondaj tern, fără viaţă: ştiu numai că îmi doream permanent să mor, dar îmi lipsea forţa pentru a grăbi eu însămi acest sfârşit atât

de dorit.

În al doilea an al văduviei mele, adică în al patruzeci şi doilea an al vieţii mele, în cursul acestei fugi nemărturisite din faţa unei existenţe devenite inutile şi apăsătoare, am ajuns în luna martie la Monte Carlo. Ca să spun sincer, s-a întâmplat din cauza plictiselii, pentru a scăpa de acel vid interior ce mă tortura făcându-mă să simt un dezgust profund, dar care dorea totuşi să se hrănească din mici stimulente exterioare. Cu cât sensibilitatea mea era mai amorţită, cu atât mai mult simţeam nevoia de a mă arunca în vâltoarea vieţii trepidante: pentru cel care nu mai simte nimic, neliniştea pătimaşă a celorlalţi constituie un stimulent nervos, ca la teatru sau în muzică.

Iată de ce mă duceam adeseori la Cazinou. Îmi plăcea să văd cum se succedă pe feţele altor oameni valurile de fericire sau consternare în timp ce în mine se petrecea acest reflux înfiorător. În plus, soţul meu, deşi nu era o persoană frivolă, frecventa ocazional sălile de joc, iar eu retrăiam cu o anumită pietate spontană toate obiceiurile sale vechi. Şi acolo au început acele douăzeci şi patru de ore care au fost mai emoţionante decât toate jocurile din lume şi care au tulburat destinul meu ani de zile.

La prânz am luat masa cu ducesa de M…, o rudă a familiei mele. După supeu, nu m-am simţit suficient de obosită pentru a merge la culcare. Aşa că am intrat în sala de jocuri, m-am plimbat agale de la o masă la alta, fără a juca însă, privind într-un anume fel partenerii adunaţi aici din întâmplare. Spun: într-un anume fel, aşa cum m-a învăţat răposatul meu soţ într-o zi, când, obosită de atâta privit, m-am plâns că m-am plictisit să mă holbez mereu la aceleaşi feţe: femeile bătrâne, stafidite, care stau pe fotoliile lor ore întregi înainte ca să rişte un jeton, profesioniştii şmecheri şi acele cocote ale jocurilor de cărţi, toată acea societate echivocă, venită din cele patru zări, care, după cum ştiţi, este mult mai puţin pitorească şi romantică decât cea descrisă mereu în romanele de duzină drept *la fleur de l'élégance*[17] şi aristocraţia Europei. Şi de fapt, asta se întâmpla acum douăzeci de ani, când pe mese încă se rostogoleau bani gheaţă, sunători, când bacnotele foşnitoare, napoleonii de aur, monedele grosolane de cinci franci se învârteau de-a valma, iar Cazinoul era infinit mai atrăgător decât astăzi, când, în această pompoasă citadelă a jocului, reconstruită în stil modern, un public îmburghezit de turişti ai agenţiei Cook îşi risipeşte plictisit jetoanele impersonale. Încă de pe atunci nu mai găseam nimic atrăgător în monotonia acestor chipuri indiferente, până în ziua în care soţul meu, a cărui pasiune privată

era chiromanţia, interpretarea liniilor mâinii, mi-a arătat un mod cu totul deosebit de a-i privi pe jucători, de fapt mult mai interesant, mult mai pasionant şi captivant: el consta în a nu privi niciodată faţa unui om, ci numai patrulaterul mesei şi, din acel loc, numai mâinile jucătorilor, numai comportamentul acestora.

17 Floarea eleganţei (fr.).

Nu ştiu dacă vi s-a întâmplat să priviţi cu atenţie vreodată mesele de ruletă, doar acel careu verde în mijlocul căruia bila se învârte asemeni unui beţiv, de la număr la număr, şi unde, în interiorul liniilor care se întretaie se învârt petice de hârtie, cad monede rotunde de argint şi aur asemeni seminţelor pe care apoi lopăţica crupierului le adună dintr-o mişcare sau le împinge către câştigător. Singurul lucru care variază din această perspectivă sunt mâinile, toate acele mâini palide, agitate sau nemişcate în aşteptare din jurul mesei verzi, toate ieşind dintr-o altă mânecă, fiecare asemeni unui animal de pradă gata să sară, fiecare având forma şi culoarea sa, unele fără podoabe, altele încărcate cu inele şi bijuterii zornăitoare, unele păroase asemeni animalelor sălbatice, unele umede şi lucioase ca nişte anghile, toate însă încordate şi vibrând de o nerăbdare imensă. Fără să vreau, mă gândeam de fiecare dată la un hipodrom, unde, la plecare, caii nervoşi sunt ţinuţi în frâu cu greu, ca să nu se avânte înainte de momentul potrivit: exact aşa tremură, se ridică şi se cabrează ei. Poţi să recunoşti totul privind felul în care aceste mâini aşteaptă, apucă şi se opresc: mâinile în formă de gheară ale oamenilor lacomi de câştig, mâinile moi ale celor risipitori, mâinile liniştite ale celor calculaţi, mâinile tremurătoare ale celor disperaţi; o sută de caractere se trădează fulgerător în gestul cu care apucă banii, fie că unul îi mototoleşte sau altul îi împrăştie nervos, sau altul obosit îi lasă, cu mâna inertă, să se rostogolească liber pe masa verde. Omul se trădează atunci când joacă, este o zicală banală, ştiu asta; dar eu spun: şi mai bine îl trădează propria mână. Căci toţi sau aproape toţi cei care practică jocurile de noroc au învăţat repede să-şi stăpânească expresia feţei – sus, deasupra gulerului cămăşii, poartă o mască de *impassibilité*[18] –, ei constrâng cutele care se formează în jurul gurii să dispară şi-şi ascund emoţiile în spatele dinţilor încleştaţi, îşi feresc ochii de orice nelinişte vizibilă, îşi netezesc muşchii feţei pentru a crea un aspect artificial al unei indiferenţe voit distinse. Dar tocmai pentru că întreaga lor atenţie se concentrează convulsiv asupra disimulării a ceea ce este mai vizibil din natura

lor, adică asupra feţei, ei uită de mâini şi uită că există oameni care observă doar aceste mâini şi care ghicesc tot ceea ce ei se străduiesc să ascundă prin zâmbete şi priviri intenţionat indiferente. Dar mâna le trădează cu neruşinare secretele cele mai intime. Căci vine ineluctabil un moment în care aceste degete stăpânite cu greutate şi care par să doarmă ies din nepăsarea lor distinsă: în secunda decisivă în care bila de fildeş cade în micul ei compartiment şi numărul câştigător este anunţat, atunci, în această clipă, fiecare din aceste o sută sau o sută cincizeci de mâini face involuntar o mişcare foarte personală, foarte individuală, impusă de instinct. Şi, când eşti obişnuit să observi această arenă a mâinilor, iar eu eram iniţiată de mult timp datorită pasiunii favorite a soţului meu, găseşti mult mai captivant decât teatrul sau muzica acest mod inedit, de fiecare dată deosebit, mereu neprevăzut, în care aceste temperamente diferite se dezvăluie: nu pot să vă descriu în amănunţime miile de atitudini pe care le au mâinile în timpul jocului, unele asemeni animalelor sălbatice, cu degetele păroase şi încovoiate care apucă bani asemeni unui păianjen, altele nervoase, tremurătoare, cu unghii palide, abia îndrăznind să-i atingă, altele nobile sau plebeiene, brutale sau timide, dibace sau aproape neputincioase – dar fiecare lăsându-ţi o altă impresie, căci fiecare dintre aceste perechi de mâini exprimă o viaţă deosebită, cu excepţia celor patru sau cinci ale crupierilor. Mâinile acestora sunt nişte maşini veritabile, funcţionând cu precizie obiectivă, profesională, total neutră (spre deosebire de agitaţia exaltă a mâinilor jucătorilor), asemeni braţelor zornăitoare de oţel ale unui mecanism de numărare. Dar chiar şi aceste mâini indiferente produc la rândul lor un efect uimitor în contrast cu surorile lor pasionate, pornite la vânătoare: ele, aş putea să spun, poartă o uniformă aparte, asemeni poliţiştilor în mijlocul unei revolte populare furtunoase.

18 Impasibilitate (fr.).

La toate acestea se adaugă şi plăcerea personală de a fi familiarizat după câteva zile cu multiplele obiceiuri şi pasiuni al fiecărei mâini; după câteva zile, mi-am făcut cunoştinţe printre ele şi le-am împărţit ca pe oameni, în simpatice şi antipatice: unele îmi displăceau atât de mult din cauza grosolăniei şi cupidităţii lor, încât îmi întorceam de fiecare dată privirea de la ele, ca în faţa unui lucru indecent. Fiecare mână nouă care apărea la masă era însă pentru mine un eveniment şi o curiozitate: adesea uitam să privesc faţa care se înălţa deasupra unui guler încorsetat, imobilă asemeni unei reci măşti mondene, deasupra unui plaston de smoching sau a unui colier strălucitor.

Când am intrat în Cazinou în acea seară, trecând pe lângă două mese supraaglomerate spre cea de-a treia şi pregătindu-mi câteva monede de aur, am auzit cu surprindere, în acea pauză mută, plină de tensiune, când tăcerea pare să vibreze, care se produce mereu când bila de fildeş, obosită de moarte, oscilează între două numere, am auzit în faţa mea un sunet foarte ciudat, un trosnet şi o pocnitură asemănătoare unor articulaţii care se rup. Instinctiv, am privit uimită într-acolo. Şi atunci am văzut – şi chiar m-am speriat – două mâini cum nu mai văzusem până atunci, încleştate asemeni animalelor pe cale să se muşte şi care se înfruntau atât de sălbatic şi de convulsiv, încât articulaţiile falangelor trosneau precum o nucă pe care o spargi.

Erau mâini de o frumuseţe rară, neobişnuit de lungi, neobişnuit de fine, şi totuşi traversate de muşchi rigizi – mâini foarte albe, cu unghii palide, sidefii, delicat rotunjite. Le-am privit întreaga seară – da, am privit uimită aceste mâini extraordinare, într-adevăr unice –, dar ceea ce m-a surprins până la a mă îngrozi era pasiunea lor, expresia lor de o patimă nebunească, acel mod convulsiv de a se încleşta şi de se lupta una cu alta. Am ştiut imediat că aici se afla un om debordând de forţă, care îşi concentra întreaga pasiune în extremităţile degetelor, pentru a nu fi însă sfărâmat de ea. Şi apoi… în secunda în care bila de fildeş a căzut în compartimentul ei cu un zgomot sec şi mat şi crupierul a strigat numărul… în acea secundă cele două mâini s-au separat brusc ca două animale, lovite mortal de acelaşi glonţ.

Amândouă au căzut cu adevărat moarte, nu doar epuizate; au căzut cu o expresie atât de plastică de moliciune, de dezamăgire, ca şi cum ar fi fost lovite de fulger şi ajunse la capătul unei curse pe care nu o pot descrie prin cuvinte. Căci niciodată înainte şi niciodată după aceea n-am mai văzut mâini atât de elocvente, unde fiecare muşchi era ca o gură şi unde pasiunea transpira palpabil din aproape toţi porii. Timp de o clipă, ele au rămas întinse pe masa verde, asemeni meduzelor eşuate la malul apei, aplatizate şi moarte. Apoi una din ele, cea dreaptă, a început să se ridice anevoios pornind de la degete; a tremurat, s-a retras, s-a învârtit în jurul ei, a şovăit, s-a rotit şi în cele din urmă a apucat cu nervozitate un jeton pe care l-a învârtit nehotărât între vârful degetului mare şi al arătătorului, asemeni unei roţi mici. Şi deodată mâna s-a arcuit ca o panteră, cocoşându-şi spatele, şi a aruncat sau mai degrabă a scuipat jetonul de o sută de franci în mijlocul careului negru. Imediat, ca la un semnal, agitaţia a pus stăpânire de asemenea pe mâna stângă care rămăsese inertă; ea s-a trezit, s-a strecurat, ba chiar s-a târât spre sora ei tremurândă, epuizată din cauza gestului ei

şi amândouă fremătau, una lângă alta, ambele lovind fără zgomot cu încheieturile pe masă, asemeni unor dinţi care în frisoanele provocate de febră clănţăne uşor. Nu, niciodată nu mai văzusem nişte mâini atât de extraordinar de expresive, atât de agitate şi încordate spasmodic. Sub marea boltă a sălii de joc, tot restul – murmurul care umplea saloanele, strigătele stridente ale crupierilor, acel du-te-vino al oamenilor şi al bilei, care, lansată de sus, sărea ca o posedată în cuşca ei rotundă, din furnir neted –, toate aceste impresii care se învălmăşesc şi se succed şi chinuiesc nervii mi s-au părut brusc moarte şi imobile pe lângă cele două mâini tremurătoare, gâfâitoare, ce păreau să-şi piardă suflul în timp ce aşteptau dârdâind înfiorate, fascinându-mă, acaparându-mi atenţia.

În sfârşit, n-am mai putut rezista: trebuia să văd omul, să văd faţa căreia îi aparţineau aceste mâini magice. Cu frică – da, într-adevăr cu frică, deoarece mă temeam de aceste mâini! –, privirea mea a alunecat de-a lungul mânecilor până la umerii înguşti. Şi din nou m-am speriat, deoarece acest chip vorbea aceeaşi limbă dezlănţuită şi fantastic de surescitată ca şi mâinile, având aceeaşi expresie de teribilă înverşunare şi aceeaşi frumuseţe delicată, aproape feminină. Niciodată n-am mai văzut un astfel de chip, ca să spun aşa, lipit de persoană şi separat aproape de ea, pentru a trăi o viaţă proprie, pentru a se lăsa în voia unei exacerbări totale. Am avut ocazia de a-l examina pe îndelete, ca pe o mască, un fel de operă plastică fără privire: acel ochi, acel ochi dement nu se întorcea nici la dreapta, nici la stânga nici măcar pentru o secundă: irisul, rigid şi negru, era ca o bilă de sticlă lipsită de viaţă sub pleoapele larg deschise, reflecţie în oglindă a celeilalte bile care se rostogolea şi sărea nebuneşte şi insolent în micuţul inel fix al ruletei. Niciodată, trebuie să repet, nu mai văzusem un chip atât de exaltat şi atât de fascinant.

Era chipul unui tânăr de vreo douăzeci şi patru de ani, zvelt, delicat, puţin prelung şi de aceea foarte expresiv. La fel ca şi mâinile, nu făcea o impresie virilă, ducându-te cu gândul mai degrabă la un băiat care se joacă cu pasiune – dar toate acestea le-am observat abia mai târziu, căci pentru moment acest chip dispărea total în spatele unei expresii frapante de aviditate şi de furie. Gura cu buze subţiri era întredeschisă şi descoperea pe jumătate dinţii: de la o distanţă de zece paşi, puteai să-i vezi ciocnindu-se febril unii de alţii, în timp ce buzele rămâneau împietrite. O şuviţă de păr umed, de un blond luminos, era lipită de fruntea lui, căzută în faţă ca un om care se prăbuşeşte, şi un tremur neîntrerupt pâlpâia în jurul nărilor ca şi cum nişte mici valuri invizibile s-ar fi unduit sub piele. Şi acest cap aplecat în faţă se înclina inconştient, tot mai mult, încât aveai

senzaţia că era antrenat în vârtejul micuţei bile; abia atunci am înţeles crisparea convulsivă a mâinilor sale: prin această contrapresiune, prin această contracţie corpul lui se menţinea încă în echilibru.

Niciodată – trebuie s-o repet – n-am mai văzut un chip pe care pasiunea să se citească atât de făţiş, atât de bestial, în nuditatea sa neruşinată, iar eu mă holbam la această faţă, la fel de fascinată, la fel de hipnotizată de nebunia cu care ochii lui priveau săriturile şi zvâcniturile bilei care se rotea. Din acea clipă, n-am mai remarcat nimic din sală, totul mi se părea fără strălucire, tern şi şters, totul mi se părea obscur în comparaţie cu focul emanat de acest chip; am observat, poate timp de o oră, numai acest om şi fiecare din gesturile sale: felul în care lumina brutală îi făcea ochii să strălucească, ghemul spasmodic al mâinilor sale care a fost brusc destrămat ca printr-o explozie care i-a desfăcut degetele tremurânde, când crupierul a împins către strânsoarea lor avidă douăzeci de monede de aur.

În acea secundă, chipul i s-a iluminat brusc, întinerind, ridurile s-au şters, ochii au început să strălucească, trupul gârbov s-a îndreptat, luminos şi uşor, devenind suplu asemeni unui călăreţ înflăcărat de sentimentul triumfului, degetele sale au prefirat cu vanitate şi dragoste monedele rotunde şi zornăitoare, lăsându-le să alunece una peste alta, lăsându-le să danseze şi să sune ca într-un joc. Apoi a întors din nou neliniştit capul, a trecut cu privirea peste stofa verde, asemeni unui copoi tânăr care caută cu nările amuşinând urma bună pentru ca dintr-odată, cu un gest rapid şi nervos, să verse pumnul de monede de aur peste unul din pătrate. Şi imediat a reînceput această atitudine de pândă, această tensiune. Din nou buzele sale au schiţat acele mişcări de vibraţie electrică, din nou mâinile s-au contractat, chipul de copil dispărând în spatele anxietăţii dorinţei, până când, asemeni unei explozii, decepţia a dizolvat acea crispare şi acea tensiune: chipul care cu o clipă în urmă părea de copil s-a ofilit, a devenit tern şi bătrân, cu ochii inerţi şi pârjoliţi şi toate acestea într-o clipă, când bila s-a oprit pe un număr pe care el nu-l alesese. Pierduse: preţ de câteva secunde, a privit masa fix, cu un aer de-a dreptul stupid, ca şi cum n-ar fi înţeles; dar la prima strigare a crupierului, parcă şfichiuite de bici, degetele sale au înhăţat din nou câteva monede de aur. Totuşi, nu mai era sigur, mai întâi a plasat monedele pe un pătrat, apoi, răzgândindu-se, pe un altul şi, în timp ce bila se rotea deja, a aruncat repede în pătrat, cu o mână tremurândă, sub imperiul unei inspiraţii de moment, încă două bancnote şifonate.

Această alternanţă, această mişcare palpitantă de pierderi şi de câştiguri, a durat neîntrerupt timp de o oră, şi pe durata acestei ore eu nu mi-am luat nici o

clipă ochii, fascinată, de pe faţa aceasta în continuă transformare, străbătută de fluxul şi refluxul tuturor pasiunilor; n-am pierdut din ochi aceste mâini magice, care prin fiecare muşchi redau plastic întreaga scală a sentimentelor, urcând şi căzând asemeni unui jet de apă al unei fântâni arteziene. Niciodată la teatru n-am privit chipul unui actor cu atâta interes cum am studiat acest chip pe care se succedau într-o alternanţă neîntreruptă culorile şi senzaţiile cele mai schimbătoare, asemeni luminii şi umbrei asupra unui peisaj. Niciodată nu m-am cufundat atât de deplin într-un joc ca în spectacolul acelei pasiuni străine. Dacă cineva m-ar fi observat în acel moment, ar fi trebuit să interpreteze fixitatea privirii mele de oţel drept o hipnoză, şi cumva starea mea de totală buimăceală semăna cu hipnoza – nu puteam să-mi iau ochii de la această mimică, şi tot ce se întâmpla în sală, luminile, râsetele, oamenii şi privirile, plutea în jurul meu fără formă, ca un fum galben în mijlocul căruia se înălţa acest chip, flacără printre flăcări. Nu auzeam nimic, nu simţeam nimic, nu vedeam oamenii care se vârau înaintea mea, nici alte mâini care strecurau, pentru a arunca banii sau pentru a-i strânge; n-am văzut bila şi nici n-am auzit vocea crupierului şi totuşi am văzut, ca într-un vis, tot ce s-a întâmplat, amplificat de emoţie şi de exaltare, în oglinda concavă a acestor mâini. Căci, pentru a afla dacă bila a căzut pe roşu sau pe negru, dacă se rostogolea sau se oprea, nu aveam nevoie să privesc ruleta: fiecare fază, pierdere sau câştig, aşteptare sau decepţie, se întipărea cu litere de foc în expresiile acestui chip dominat de pasiune.

Dar apoi a sosit un moment teribil, un moment de care mă temusem în tot acest timp, un moment parcă suspendat asemeni unei furtuni deasupra nervilor mei întinşi, pe care brusc i-a rupt. Bila s-a prăbuşit din nou cu acel mic zgomot în căsuţa ei rotundă, din nou a sosit acea secundă în care două sute de oameni şi-au ţinut respiraţia, până când vocea crupierului a anunţat, de această dată „zero“, în timp ce lopăţica grăbită aduna din toate părţile monedele zornăitoare şi bancnotele foşnitoare. În acel moment cele două mâini crispate au făcut o mişcare înspăimântătoare: s-au repezit ca pentru a prinde ceva ce nu era acolo, apoi au căzut brusc, agonizând parcă, pe masă, dintr-odată inerte. Dar imediat s-au trezit brusc la viaţă încă o dată, au fugit febril de pe masă spre trupul din care făceau parte, s-au căţărat precum pisicile sălbatice de-a lungul trunchiului, scotocind nervos în toate buzunarele, în sus, în jos, la dreapta şi la stânga, pentru a vedea dacă nu care cumva s-a ascuns pe undeva o monedă uitată. Nu găseau nimic, dar îşi reînnoiau tot mai febril această căutare inutilă, în timp ce ruleta a reînceput să se învârtă, jocul celorlalţi a continuat, monedele au zornăit, scaunele

s-au urnit iar miile de mici zgomote confuze au umplut sala. M-am cutremurat, scuturată de groază: simţeam atât de acut totul, de parcă propriile mele degete căutau disperate o monedă în buzunarele şi pliurile hainelor şifonate. Brusc, dintr-o singură mişcare, s-a smucit – asemeni cuiva căruia i s-a făcut brusc rău şi care s-a ridicat pentru a nu se sufoca; în spatele lui scaunul a căzut cu zgomot. Fără să-i pese, fără să fie atent la vecinii săi care, uimiţi şi neliniştiţi, se trăgeau deoparte de acest bărbat care se clătina, s-a îndepărtat greoi de masă.

La vederea lui am încremenit. Căci am înţeles imediat unde se ducea acest om: la moarte. Cineva care se ridica astfel cu siguranţă nu se întorcea la hotel, la o bodegă, la o femeie, la un compartiment de tren, la un mod oarecare de viaţă, ci se precipita direct în neant. Până şi persoana cea mai insensibilă din acea sală infernală ar fi înţeles că acest individ nu mai avea nici un sprijin nici acasă, nici la bancă, nici la rude, şi că şi-a jucat aici ultimii bani şi chiar viaţa, şi că acum cu paşi împiedicaţi se duce undeva, indiferent unde, dar cu siguranţă dincolo de viaţa asta. De la bun început mă temusem, din prima clipă simţisem că acolo nu erau în joc câştigul sau pierderea, şi totuşi în mine parcă a explodat un fulger negru când am constatat că viaţa se stinge brusc din ochii lui şi că moartea s-a aşternut lividă pe chipul care înainte deborda de energie. Fără voie – atât de pătrunsă am fost de gesturile sale expresive – a trebuit să mă sprijin de ceva, în timp ce acest om se ridica cu greutate de pe locul lui şi se clătina, căci acest mers dezechilibrat pătrunsese acum în trupul meu aşa cum tensiunea sa intrase înainte în venele şi nervii mei. Dar apoi ceva mai puternic decât mine *m-a atras* după sine: fără să vreau, picioarele meu s-au pus în mişcare. S-a întâmplat involuntar, nu eram eu cea care acţiona, ci ceva din mine m-a făcut să alerg spre ieşire, fără să ţin cont de nimic şi de nimeni.

El era la garderobă, angajatul îi adusese pardesiul. Dar braţele nu-l mai ascultau: garderobierul zelos l-a ajutat ca pe un infirm să-şi tragă cu greutate mânecile. L-am văzut ducându-şi maşinal degetele la buzunarul vestei, pentru a-i da un bacşiş, dar după ce l-au explorat temeinic au ieşit goale. Atunci a părut să-şi aducă deodată aminte de tot, a bolborosit jenat câteva cuvinte angajatului, şi s-a smucit brusc în faţă ca mai înainte, apoi a coborât împleticindu-se asemeni unui beţiv treptele Cazinoului al cărui angajat l-a privit cu un zâmbet dispreţuitor.

Această scenă a fost atât de zguduitoare, încât mi-a fost ruşine că mă aflu acolo. Fără voie m-am întors într-o parte, jenată că am văzut, ca de la balconul unui teatru, disperarea unui necunoscut – dar apoi am fost deodată cuprinsă de

acea teamă de neînţeles care m-a împins să-l urmez. Am rezolvat repede cu garderoba şi fără să mă gândesc la nimic, cu totul maşinal, instinctiv, m-am repezit în întuneric, pe urmele acestui bărbat necunoscut.

Doamna C… şi-a întrerupt pentru un moment povestirea. Stătuse tot timpul nemişcată pe scaun, în faţa mea, şi îmi vorbise cu acea linişte şi obiectivitate care îi stăteau în fire; aşa vorbeşte numai cineva care s-a pregătit şi care a ordonat cu grijă evenimentele în sinea lui. A tăcut, a şovăit şi brusc, abătându-se de la cursul povestirii, mi s-a adresat direct:

— V-am promis dumneavoastră şi mie însămi, a început ea puţin neliniştită, să vă povestesc cu o sinceritate deplină tot ce s-a întâmplat. Dar trebuie să vă cer să aveţi încredere în sinceritatea mea şi să nu atribuiţi modului meu de a acţiona unele motive ascunse, de care poate astăzi nu m-aş ruşina, dar care în acest caz ar putea fi interpretate cu totul greşit. Trebuie, prin urmare, să subliniez că atunci când l-am urmat în grabă în stradă pe acest jucător distrus nu mă simţeam îndrăgostită de acest tânăr – nu mă gândeam deloc la el ca la un bărbat. Într-adevăr, eu, care eram pe atunci o femeie de peste patruzeci de ani, n-am aruncat, după moartea soţului meu, nici o privire vreunui bărbat. Era pentru mine un lucru strict de domeniul trecutului: vă spun acest lucru în mod explicit, trebuie să vi-l spun, deoarece tot ce s-a întâmplat ulterior vi s-ar părea de neînţeles în toată oroarea sa. Bineînţeles, pe de altă parte mi-ar fi greu să calific cu precizie sentimentul care m-a împins atât de irezistibil să-l urmez pe acest nefericit: curiozitatea, dar mai ales o spaimă teribilă, mai bine spus, spaima de ceva teribil, pe care l-am simţit din prima clipă planând invizibil, asemeni unui nor, în jurul acestui tânăr om. Dar nu poţi nici să analizezi, nici să diseci astfel de impresii, mai ales deoarece ele survin şi se întrepătrund haotic, violent, rapid şi spontan – probabil că n-am făcut nimic altceva decât gestul absolut instinctiv pe care-l faci pentru a salva un copil care, pe stradă, vrea să se arunce sub roţile unui automobil. Se poate oare explica faptul că oamenii care nu ştiu să înoate se aruncă de pe un pod în ajutorul cuiva care se îneacă? Ei sunt mânaţi pur şi simplu de o forţă magică, de o voinţă care-i face să se arunce în apă, înainte să aibă timp să reflecteze la temeritatea absurdă a acţiunii lor; exact la fel, fără să gândesc, fără să reflectez, inconştient, l-am urmat pe acel nefericit din sala de joc până la ieşire, şi de la ieşire până pe terasă.

Şi sunt sigură că nici dumneavoastră, nici alt om care are ochi să vadă, n-ar fi putut să alunge această curiozitate anxioasă, căci nimic nu era mai sinistru decât înfăţişarea acestui tânăr de cel mult douăzeci şi patru de ani, care acum părea bătrân, prelingându-se ca un beţiv, cu membrele vlăguite, zdrobite, de pe scară spre strada în terase. Acolo, se lăsă să cadă greoi ca un sac pe o bancă. Din nou această mişcare m-a făcut să simt înfiorată că acest om era la capătul puterilor.

Numai un mort cade astfel, sau cineva care nu mai are nici un muşchi viu. Capul îi căzuse pieziş peste speteaza băncii, braţele îi atârnau inerte; în semiobscuritatea felinarelor cu flacără pâlpâitoare, fiecare trecător s-ar fi putut gândi la un împuşcat. Şi astfel – nu pot să-mi explic cum a apărut această viziune, dar am perceput concret, acea realitate oribilă şi terifiantă –, l-am şi văzut în faţa mea, în acea clipă, ca pe un împuşcat, şi aveam certitudinea că are un revolver în buzunar şi că a doua zi acest trup va fi găsit pe această bancă sau pe alta, fără de viaţă şi plin de sânge. Căci felul în care se lăsase să cadă pe bancă era cel al unei pietre care cade într-o prăpastie şi care nu se opreşte până când nu-i atinge fundul: niciodată n-am mai văzut o expresie asemănătoare de oboseală şi disperare exprimată printr-un gest.

Şi acum, gândiţi-vă la situaţia mea: mă aflam la douăzeci sau treizeci de paşi în spatele băncii pe care era aşezat acest om imobil şi prăbuşit, neştiind ce să fac, mânată pe de o parte de voinţa de a-l ajuta, pe de altă parte reţinută de timiditatea de a mă adresa pe stradă unui necunoscut, teamă care ne-a fost inculcată prin educaţie şi tradiţie. Felinarele cu gaz pâlpâiau tulbure pe cerul înnorat, puţinii trecători mergeau grăbiţi, erau foarte rari şi se grăbeau, căci era aproape miezul nopţii, iar eu eram singură cu acest bărbat sinucigaş.

De cinci ori, de zece ori mi-am luat inima în dinţi şi m-am îndreptat spre el, dar întotdeauna pudoarea m-a făcut să mă retrag, sau poate acel instinct, acel presentiment profund care ne şopteşte că cei care cad trag adeseori în căderea lor pe cei care le-au sărit în ajutor – şi în timpul acestor şovăieli am simţit nebunia şi ridicolul situaţiei. Totuşi nu puteam nici să vorbesc, nici să plec, nici să fac ceva, nici să-l părăsesc. Sper că mă credeţi când vă spun că am rămas pe această terasă, plimbându-mă în sus şi-n jos fără să ştiu ce să fac, cam o oră, o oră interminabilă, în timp ce zgomotul miilor de valuri ale mării invizibile risipea timpul; atât de mult m-a impresionat şi m-a fascinat această imagine a distrugerii perfecte a unui om.

N-am găsit curajul de a vorbi, nici de a acţiona, şi poate aş fi rămas încă o jumătate de noapte aşa, asta dacă un egoism mai inteligent nu m-ar fi convins să merg acasă, da, cred chiar că hotărâsem deja să las în voia sorţii sale acest bulgăre de nefericire, când ceva mult mai puternic decât mine mi-a alungat nehotărârea. A început de fapt să plouă. Toată seara, vântul adunase deasupra mării nori grei de primăvară încărcaţi de umezeală, simţeai cu plămânii şi cu inima că cerul era apăsător, sufocant. Deodată, o picătură rece a căzut pe pământ şi de îndată o ploaie abundentă s-a năpustit peste oraş în perdele grele de apă

învolburate de vânt. M-am refugiat sub copertina unui chioşc şi, deşi am deschis umbrela, rafalele săltăreţe desenau pe rochia mea dâre ude. Simţeam pe faţă şi pe mâini praful rece al picăturilor care cădeau pe pământ cu un răpăit sec.

Dar, în ciuda acestui potop, acel nefericit a rămas nemişcat pe bancă, iar imaginea pe care o oferea era atât de îngrozitoare, încât şi acum, după mai bine de douăzeci de ani, mi se pune un nod în gât când îmi amintesc. Apa curgea şi şiroia din toate jgheaburile, din oraş se auzea zgomotul huruitor al maşinilor, la dreapta şi la stânga oamenii cu gulerele hainelor ridicate treceau în grabă; tot ce era viu se făcea mic, fugind cu teamă, căutându-şi un adăpost; pretutindeni, atât la oameni, cât şi la animale, simţeai frica în faţa elementelor dezlănţuite – numai acest ghem negru uman, pe banca lui, nu se mişca deloc.

V-am spus deja că acest om poseda puterea magică de a-şi exprima sentimentele prin mişcare şi prin gesturi; dar nimic, nimic pe lume n-ar fi putut să redea această disperare, acest abandon absolut al propriei persoane, această moarte vie, într-un mod atât de zguduitor ca acea imobilitate, ca felul în care rămăsese aşezat inert şi insensibil sub ploaia persistentă, ca acea sleire prea mare ca să-i îngăduie să se ridice şi să facă cei câţiva paşi necesari pentru a se pune la adăpost în apropiere, ca acea indiferenţă supremă în ceea ce priveşte propria sa existenţă. Nici un sculptor, nici un poet, nici Michelangelo, nici Dante n-au reuşit niciodată să mă facă să înţeleg gestul disperării supreme, nefericirea supremă a lumii într-un mod atât de emoţionant şi atât de puternic ca acest om care se lăsase copleşit de uragan, prea indiferent, prea obosit pentru a schiţa un gest de apărare.

Acest lucru a fost mai puternic decât mine, n-am putut să acţionez altfel. Dintr-un salt, am trecut prin furcile caudine ale ploii şi am scuturat acel înveliş uman şiroind de apă de pe bancă.

„Veniţi!“

L-am prins de braţ. Ceva indefinibil m-a privit fix şi cu greutate. Un fel de mişcare părea să vrea să se dezvolte încet în el, dar el nu înţelegea.

„Veniţi!“

L-am tras iarăşi de mâneca udă, de astă dată aproape furioasă. Atunci s-a ridicat încet, lipsit de voinţă şi împleticindu-se.

„Ce doriţi?“ a întrebat el, şi eu n-am avut un răspuns, căci nici eu nu ştiam unde să merg cu el: nu voiam decât să-l smulg din această aversă rece, din această indiferenţă lipsită de sens, sinucigaşă. Nu i-am dat drumul, ci am continuat să-l trag pe acest om abulic până la chioşcul a cărui copertină îngustă îl

proteja cel puţin într-o oarecare măsură împotriva atacurilor furibunde ale ploii pe care vântul o asmuţea cu sălbăticie. Mai departe nu ştiam ce să fac, nu voiam nimic. Nu mă gândeam decât la un singur lucru: să-l duc pe acest om la adăpost, într-un loc uscat.

Şi astfel am ajuns acolo amândoi, unul lângă altul, în acest îngust spaţiu adăpostit, având în spatele nostru oblonul tras al chioşcului şi deasupra noastră doar copertina prea mică şi sub care ploaia neostenită pătrundea perfid pentru a ne trimite neîncetat, prin rafale bruşte, pe haine şi pe faţă, zdrenţe răzleţe de frig lichid. Situaţia a devenit insuportabilă. Şi pe de altă parte, nu puteam, după ce îl târâsem până aici, să-l las pur şi simplu aşa, fără să-i spun un cuvânt. Trebuia să se întâmple ceva; încetul cu încetul mintea mi s-a limpezit. Cel mai bine, mi-am spus, ar fi să-l duc cu o trăsură la el acasă şi să mă întorc apoi la hotel: a doua zi va reuşi să se descurce. Aşa că l-am întrebat pe cel ce stătea neclintit lângă mine şi privea fix în întunericul zbuciumat:

„Unde locuiţi?“

„Nicăieri… am venit aseară de la Nisa… nu putem merge la mine.“

N-am înţeles imediat ultima propoziţie. Mai târziu mi-am dat seama că acest om m-a luat drept… drept una din acele cocote care se învârteau noaptea în număr mare în jurul Cazinoului, deoarece sperau să stoarcă de la jucători norocoşi sau de la beţivi nişte bani. În fine, ce altceva ar fi putut să gândească, căci abia acum, când vă povestesc totul, simt întreaga neverosimilitate, tot fantasticul situaţiei mele – ce altceva şi-ar fi putut închipui despre mine, câtă vreme felul în care l-am tras de pe bancă şi l-am târât după mine nu era într-adevăr cel al unei doamne? Dar acest gând nu mi-a venit imediat în minte. Abia mai târziu, mult prea târziu mi-am dat seama, încetul cu încetul, de confuzia înfiorătoare pe care a comis-o la adresa mea. Căci altfel n-aş fi pronunţat niciodată următoarele cuvinte, care nu puteau decât să-i întărească ideea greşită. I-am spus:

„Vom lua o cameră la un hotel. Nu puteţi să rămâneţi aici. Trebuie să vă găsiţi un adăpost undeva“.

Dar imediat mi-am dat seama de confuzia pe care o făcea; fără să se întoarcă spre mine, s-a mulţumit să-mi spună cu o anumită ironie:

„Nu, n-am nevoie de o cameră, nu mai am nevoie de nimic. Nu-ţi mai da silinţa, nu mai poţi scoate nimic de la mine. Te-ai adresat unei persoane nepotrivite, nu am bani“.

Aceste cuvinte au fost spuse pe un ton înspăimântător, cu o indiferenţă

impresionantă; şi atitudinea lui, felul lipsit de vlagă în care se sprijinea de peretele chioşcului acest om şiroind de apă, ud până la oase şi cu sufletul epuizat, m-a afectat atât de tare, încât n-am găsit timpul să mă simt ofensată într-un mod filistin şi stupid. Singurul sentiment pe care îl încercasem de la început, de când îl văzusem ieşind clătinându-se din sală şi pe care, în timpul acestei ore incredibile, îl avusesem neîncetat era că un om, un om tânăr, plin de viaţă, viu, era pe punctul de a muri şi că eu *trebuia* să-l salvez. M-am apropiat de el.

„Nu vă faceţi griji pentru bani, veniţi! Nu mai puteţi rămâne aici, vă voi găsi un adăpost. Nu vă mai faceţi griji pentru nimic, trebuie doar să mă urmaţi!“

A întors capul şi, în timp ce ploaia răpăia surd în jur şi apa clipocea la picioarele noastre, am simţit cum s-a străduit pentru prima oară să-mi vadă în întuneric faţa! Şi trupul său părea să se trezească încet din letargie.

„Bine, cum vrei, încuviinţă el. Totul mi-e indiferent… În definitiv, de ce nu? Să mergem.“

Am deschis umbrela, el a venit alături de mine şi m-a luat de braţ. Această familiaritate bruscă m-a deranjat, da, m-a înspăimântat, şi am fost cuprinsă de frică până-n străfundul inimii. Dar n-am avut curajul să-i interzic ceva; căci, dacă l-aş fi respins în acea clipă, ar fi căzut în abis şi tot ce încercasem până atunci ar fi fost în zadar. Am făcut câţiva paşi în direcţia Cazinoului.

Abia atunci mi-am dat seama că nu ştiam ce să fac cu el. Cel mai bun lucru mi s-a părut a fi, după o scurtă reflectare, să-l conduc la un hotel, să-i înmânez nişte bani ca să-şi achite camera şi ca a doua zi să se poată întoarce acasă: nu m-am gândit mai departe. Şi, cum trăsurile treceau acum grăbite prin faţa Cazinoului, am oprit una, în care ne-am urcat. Când birjarul a întrebat unde să meargă, n-am ştiut mai întâi ce să răspund. Dar, dându-mi seama brusc că acest bărbat de lângă mine, ud până la piele, n-ar fi fost admis în nici un hotel bun şi, pe de altă parte, ca femeie lipsită de experienţă aşa cum eram, neavând în minte o situaţie echivocă, i-am spus birjarului: „La un hotel mic, oarecare!“

Birjarul, indiferent, murat de ploaie, a mânat caii. Necunoscutul de lângă mine nu scotea nici un cuvânt, roţile huruiau şi ploaia şfichiuia geamurile: în acest spaţiu obscur, lipsit de lumină, asemănător unui sicriu, mi se părea că însoţesc un cadavru. Am încercat să reflectez, să găsesc un cuvânt pentru a îmblânzi stranietatea şi oroarea acestei promiscuităţi, dar nu mi-a venit nimic în minte. După câteva minute, trăsura s-a oprit. Am coborât prima şi l-am plătit pe birjar, în timp ce celălalt, buimac de somn, închidea portiera. Ne aflam în faţa uşii unui hotel micuţ, necunoscut, deasupra noastră o marchiză de sticlă îşi întindea

minuscula sa boltă, apărându-ne de ploaie, care destrăma cu o monotonie oribilă noaptea impenetrabilă.

Necunoscutul, copleşit parcă de propria greutate, s-a sprijinit fără voie de perete; apa picura şi se prelingea din pălăria lui udă, din hainele sale şifonate. Stătea acolo ca un înecat pe care l-au scos din râu şi care are încă simţurile amorţite, iar în locul unde se sprijinea se formase un pârâiaş din apa care picura neîntrerupt. Dar el nu făcea nici cel mai mic efort pentru a o evita, pentru a-şi scutura pălăria, de unde apa i se prelingea pe frunte şi pe faţă. Stătea acolo complet impasibil, şi nu pot să vă spun cât de mult m-a emoţionat această prăbuşire.

Trebuia să se întâmple ceva. Am căutat prin poşetă:

„Uitaţi o sută de franci, am spus eu, luaţi-vă cu ei o cameră şi întoarceţi-vă mâine la Nisa“.

El m-a privit, uimit.

„V-am observat în sala de joc, am insistat eu după ce i-am remarcat ezitarea. Ştiu că aţi pierdut totul şi mă tem că sunteţi pe punctul de a face o prostie. Nu este nici o ruşine să acceptaţi un ajutor… Haideţi, luaţi-i.“

Dar el mi-a respins mâna cu o energie de care nu l-aş fi crezut capabil.

„Eşti un suflet bun, spuse el, dar nu-ţi irosi banii. Pentru mine nu mai e nimic de făcut. Mi-e absolut indiferent dacă dorm sau nu în noaptea asta. Şi aşa mâine totul se va sfârşi. Nu mai e nimic de făcut.“

„Nu, trebuie să-i luaţi, am insistat eu. Mâine veţi gândi altfel. Acum intraţi în hotel şi lăsaţi să treacă noaptea înainte de a lua o hotărâre. Ziua lucrurile par cu totul altfel.“

Cu toate acestea, când i-am întins din nou banii, el mi-a împins aproape cu violenţă mâna.

„E inutil, a repetat el cu o voce surdă, nu serveşte la nimic. E mai bine s-o fac afară decât să le mânjesc oamenilor de aici camera cu sânge. O sută de franci nu mă pot ajuta, nici măcar o mie. Cu ultimii franci care mi-ar rămâne m-aş întoarce mâine la Cazinou şi n-aş pleca înainte de a-i fi pierdut pe toţi. De ce să o iau de la capăt? M-am săturat.“

N-aveţi cum să înţelegeţi impresia pe care a lăsat-o asupra mea, această voce surdă; dar vă rog să vă imaginaţi situaţia: la doi paşi de tine se află un om tânăr, strălucitor, plin de viaţă şi ştii că, dacă nu-ţi aduni toate puterile, în două ore acest bărbat în floarea tinereţii, care gândeşte, vorbeşte, respiră, nu va fi decât un cadavru. Şi atunci am fost cuprinsă de un fel de mânie, de o furie de a înfrânge

această rezistenţă absurdă. L-am prins de braţ:

„Gata cu prostiile! Veţi intra în hotel şi vă veţi lua o cameră şi mâine-dimineaţă voi veni şi vă voi conduce la gară. Trebuie să plecaţi de aici. Trebuie să plecaţi acasă, şi nu o să am linişte până când nu am să vă văd mâine în tren cu biletul de călătorie. Nu renunţi la viaţă când eşti tânăr numai pentru că ai pierdut câteva sute sau mii de franci. E o laşitate, o criză stupidă de furie şi de exasperare. Mâine îmi veţi da dreptate!“

„Mâine! a repetat el pe un ton ciudat de amar şi ironic. Mâine! Dacă ai şti unde voi fi eu mâine! Dacă aş şti eu însumi! Ca să-ţi spun sincer, sunt deja puţin curios în această privinţă. Nu, du-te acasă, micuţa mea, nu te mai strădui şi nu-ţi irosi banii.“

Dar eu n-am cedat. Eram cuprinsă de un fel de manie, de un fel de furie. L-am apucat de mână şi i-am îndesat bancnotele în pumn.

„Luaţi banii şi intraţi de-ndată!“ Apoi am păşit hotărâtă spre sonerie şi am sunat. „Gata, acum am sunat, portarul va veni imediat, veţi merge sus şi vă veţi culca. Mâine la ora nouă vă voi aştepta în faţa hotelului şi vă voi conduce imediat la gară. Nu vă faceţi griji pentru rest, voi face tot ce este necesar ca să vă puteţi reîntoarce acasă. Şi acum culcaţi-vă, dormiţi pe săturate şi nu vă mai gândiţi la nimic!“

În acest moment, din interior, cheia a scârţâit în broască şi portarul a deschis uşa.

„Veniţi!“ a zis el brusc cu o voce dură, hotărâtă, iritată şi am simţit în jurul încheieturii mâinii strânsoarea de fier a degetelor sale. Am fost cuprinsă de frică… Am fost atât de speriată, atât de paralizată, ca şi cum aş fi fost lovită de fulger, încât mi-am pierdut capul… Am vrut să mă apăr, să mă smulg din strânsoare… dar voinţa mea era paralizată… şi eu… dumneavoastră veţi înţelege… mie… îmi era ruşine să mă lupt cu un necunoscut în faţa portarului, care stătea acolo aşteptând nerăbdător. Şi astfel… astfel m-am trezit în interiorul hotelului. Am vrut să vorbesc, să spun ceva, dar parcă mi s-a pus un nod în gât… mâna sa era aşezată pe braţul meu, grea şi autoritară… am simţit ca prin vis cum m-a tras în sus pe scări… o cheie s-a răsucit în broască…

Şi deodată m-am trezit singură cu acest om străin, într-o cameră străină, într-un hotel oarecare, al cărui nume nu-l ştiu nici astăzi.

Doamna C… s-a oprit din nou şi s-a sculat brusc. Vocea nu părea s-o mai asculte. S-a dus la fereastră, a privit mută câteva minute afară sau poate doar şi-a sprijinit fruntea de geamul rece: nu am avut curajul să o observ cu atenţie, deoarece îmi venea greu să o văd pe bătrâna doamnă pradă emoţiei. Am rămas aşezat, mut, fără să pun nici o întrebare, fără să fac un zgomot, şi am aşteptat până când ea a revenit cu un pas măsurat şi s-a aşezat în faţa mea.

— Ei bine, lucrul cel mai greu s-a spus. Şi sper că mă veţi crede când vă asigur încă o dată şi vă jur pe tot ce am mai sfânt, pe onoarea mea şi pe capul copiilor mei, că până în acea clipă nu avusesem nici cel mai mic gând… de a avea o legătură cu acest necunoscut, că fără să vreau şi fără să-mi dau seama am căzut subit în această situaţie, ca printr-o trapă, de pe drumul obişnuit al existenţei mele. Mi-am jurat să fiu sinceră cu dumneavoastră şi cu mine, aşa că vă repet încă o dată că numai din pricina voinţei aproape exasperate de a ajuta, şi nu din cauza unui alt sentiment, deci fără orice dorinţă, fără nici o vină, am ajuns în această aventură tragică.

Ce s-a întâmplat în acea cameră în acea noapte scutiţi-mă de a vă povesti; eu n-am uitat nici o clipă scursă. În acea noapte am luptat cu un om pentru viaţa lui, căci vă repet: în această luptă era vorba despre viaţă şi moarte. Fiecare din nervii mei simţea că acest străin, acest bărbat care era deja pe jumătate pierdut, se crampona de ultimul colac de salvare cu toată ardoarea şi pasiunea cuiva care se află în pericol de moarte. S-a agăţat de mine asemenea celui care simte sub el abisul. În ceea ce mă priveşte, mi-am adunat toate puterile pentru a-l salva.

Nu trăieşti o astfel de oră decât o singură dată în viaţă, şi un asemenea lucru nu i se întâmplă decât unei persoane din câteva milioane – nici eu n-aş fi bănuit, fără acest teribil hazard, cu ce forţă a disperării, cu ce furie dezlănţuită aspiră pentru ultima oară un om abandonat, un om pierdut fiecare picătură roşie de viaţă; n-aş fi înţeles niciodată, fiind timp de douăzeci de ani la adăpost de toate forţele demonice ale existenţei, în ce mod grandios şi fantastic poate natura concentra uneori în câteva respiraţii rapide căldura şi glacialitatea, viaţa şi moartea, extazul şi disperarea. Şi această noapte a fost atât de plină de lupte şi de cuvinte, de pasiune şi mânie, de ură, de lacrimi de implorare şi de beţie, încât mi s-a părut că durează o mie de ani şi că noi – două fiinţe umane înlănţuite care ne îndreptam clătinându-ne spre abis, una cuprinsă de furia morţii, cealaltă total inocentă – am ieşit total transformaţi din acest tumult mortal, cu un alt spirit şi o altă sensibilitate.

Dar nu vreau să vorbesc despre aceste lucruri. Nu pot şi nici nu vreau să vi le

descriu. Trebuie totuşi să vă spun un cuvânt despre acel minut nemaipomenit al trezirii mele a doua zi de dimineaţă. M-am trezit dintr-un somn de plumb, din abisul unei nopţi cum nu mai cunoscusem până atunci. Am avut nevoie de mult timp ca să-mi deschid ochii şi primul lucru pe care l-am văzut deasupra mea a fost tavanul unei camere necunoscute, apoi, rotindu-mi ochii, o încăpere străină, urâtă, în care nu ştiam cum am ajuns. La început am încercat să mă conving că nu era decât un vis, un vis mai clar şi mai transparent apărut după acel somn atât de greu şi de confuz – dar în ferestre strălucea deja lumina crudă şi, în mod incontestabil, reală a soarelui, lumina dimineţii. Se auzeau zgomotele străzii – uruit de trăsuri, clopotele tramvaielor şi rumoarea oamenilor –, şi atunci am ştiut că nu visam, ci că m-am trezit. M-am ridicat, pentru a-mi veni în fire, şi am văzut… am văzut – niciodată nu vă voi putea descrie spaima mea – un bărbat necunoscut care dormea lângă mine în patul mare… care îmi era străin, un necunoscut pe jumătate gol…

Nu, această groază, ştiu, nu poate fi descrisă; ea m-a cuprins cu atâta forţă, încât am căzut înapoi pe pat, lipsită de putere. Dar nu a fost un leşin adevărat, în care îţi pierzi cunoştinţa, dimpotrivă: cu rapiditatea unui fulger am înţeles totul, deşi mi se părea inexplicabil, şi n-am avut decât o singură dorinţă, şi anume să mor de scârbă şi de ruşinea de a mă găsi deodată în pat cu un bărbat complet necunoscut, într-un pat străin dintr-o speluncă dubioasă. Îmi aduc cu claritate aminte cum inima mea s-a oprit, cum mi-am ţinut răsuflarea, ca şi cum aş fi putut prin aceasta să-mi pun capăt zilelor, şi mai ales conştiinţei, acestei conştiinţe clare, de o claritate înspăimântătoare care percepea totul şi care în acelaşi timp nu înţelegea nimic.

Nu am de unde să ştiu cât timp am zăcut acolo, cu membrele reci ca gheaţa: morţii au fără îndoială o rigiditate asemănătoare. Ştiu numai că am închis ochii şi m-am rugat la Dumnezeu, la o oarecare putere cerească ca toate acestea să nu fie adevărate, ca toate acestea să nu fie reale. Dar simţurile mele ascuţite nu mai permiteau nici o iluzie, auzeam în camera alăturată oamenii vorbind, apa curgând, afară, pe coridor, paşi târşâitori, şi fiecare din aceste indicii atesta implacabil starea brutală de veghe a simţurilor mele.

Nu pot să spun cât timp a durat această situaţie atroce: astfel de secunde au un alt timp decât cel al vieţii. Dar brusc am fost cuprinsă de o altă frică, frica sălbatică şi groaznică că acest străin, al cărui nume nici măcar nu-l cunoşteam, s-ar putea trezi şi ar vorbi cu mine. Şi imediat am ştiut că nu există decât o soluţie: să mă îmbrac, să fug înainte ca el să se trezească. Să nu mă vadă, să nu vorbim.

Să mă salvez la timp, să plec, să plec, să plec pentru a-mi regăsi într-un fel propria viaţă, în hotelul meu şi să părăsesc imediat, cu primul tren, acest loc blestemat, să părăsesc această ţară, ca să nu-l mai întâlnesc niciodată pe acest om, să nu-i mai văd ochii, să n-am nici un martor, nici un acuzator şi nici un complice. Acest gând m-a smuls din leşin: cu multă prudenţă, cu mişcările furişe ale unui hoţ, m-am strecurat din pat centimetru cu centimetru (mai ales pentru a nu face zgomot) şi mi-am luat pe bâjbâite hainele.

M-am îmbrăcat cu multă precauţie, temându-mă în fiecare secundă că se va trezi, şi la un moment dat am terminat, am reuşit. Numai pălăria mea era încă acolo, pe cealaltă parte, pe jos, la picioarele patului, şi, când m-am dus în vârful picioarelor s-o ridic, în acea secundă *n-am putut* să fac altfel şi am aruncat o privire feţei acestui bărbat străin care căzuse în viaţa mea asemenea unei pietre de pe o cornişă. N-am vrut decât să arunc o privire, dar – lucru ciudat, căci acest tânăr necunoscut care dormea acolo era *într-adevăr* un străin pentru mine – în primul moment nu am recunoscut deloc chipul din ajun. De fapt, trăsăturile încordate, crispate de pasiune, convulsive şi răvăşite ale bărbatului surescitat mortal erau ca şterse – acum avea altă faţă, copilărească, cea a unui băieţel, care *radia* de-a dreptul de puritate şi seninătate. Buzele, ieri strânse şi crispate erau acum întredeschise şi pe jumătate rotunjite într-un surâs; părul blond îşi răspândea buclele pe fruntea fără riduri şi respiraţia care-i ridica lin pieptul îi străbătea asemeni unui joc al valurilor liniştite trupul care se odihnea.

Vă mai amintiţi poate că v-am spus mai înainte că niciodată nu am observat pe chipul cuiva întipărită cu o asemenea putere expresia de aviditate şi de pasiune ca la acest necunoscut aşezat la masa de joc. Şi vă spun că niciodată, nici la copii, care în somnul lor de sugari au uneori o licărire de seninătate angelică, n-am văzut o asemenea expresie de puritate transparentă, un somn cu adevărat *fericit*. Pe acest chip, toate sentimentele se întipăreau cu o plasticitate unică, iar acum el exprima o alinare paradiziacă, o eliberare de orice povară, o izbăvire.

La vederea acestei imagini surprinzătoare, toată frica, toată groaza a căzut de pe mine asemenea unui palton negru, greu – nu mi-a mai fost ruşine, nu, eram aproape fericită. Acest eveniment teribil şi de neînţeles a avut brusc un sens pentru mine, m-am *bucurat* şi m-am simţit *mândră* la gândul că acest om tânăr, delicat şi frumos, care era culcat acolo senin şi calm ca o floare, ar fi putut fi găsit, fără devotamentul meu, zdrobit de o stâncă, însângerat, cu faţa sfărâmată, fără viaţă şi cu ochii larg deschişi: eu îl salvasem, era salvat! Îl priveam acum cu un ochi *matern* – n-am putut să găsesc alt cuvânt – pe acest bărbat adormit

căruia îi redasem viaţa – cu mai multă suferinţă decât atunci când îmi adusesem pe lume copiii. Şi, în mijlocul acelei camere slinoase şi ponosite în acel hotel cu ora sordid, am fost – oricât de ridicole vi s-ar părea aceste cuvinte – cuprinsă de acelaşi sentiment pe care îl avusem într-o biserică, o stare de fericire datorată unui miracol sau unei sanctificări. După minutul cel mai îngrozitor din toată existenţa mea, s-a născut în mine, asemeni unei surori, o altă secundă, cea mai uimitoare şi cea mai copleşitoare dintre toate.

Mă mişcasem oare prea tare? Spusesem involuntar ceva cu voce tare? Habar n-am. Dar brusc cel care dormea a deschis ochii. M-am speriat şi m-am dat câţiva paşi înapoi. A privit uimit în jur, aşa cum făcusem şi eu mai înainte şi a părut, la rândul lui, că se ridică cu greutate dintr-un abis şi un haos imens. Privirea lui a cercetat, cu un efort, camera străină şi necunoscută, oprindu-se cu uimire asupra mea. Dar, înainte să poată scoate o vorbă sau să se dezmeticească, mi-am venit în fire. Nu trebuia să-l las să pronunţe nici un cuvânt, să pună nici o întrebare, să rostească nici o familiaritate, nimic din ceea ce se întâmplase în ajun şi în acea noapte nu trebuia să se repete, să fie explicat, să se discute.

„Trebuie să plec, i-am dat eu repede de înţeles. Dumneata rămâi aici şi te îmbraci. La ora douăsprezece ne vom întâlni la intrarea în Cazinou: acolo mă voi ocupa de tot ce este necesar.“

Şi, înainte ca el să poată răspunde cu un singur cuvânt, am fugit pe uşă pentru a nu mai vedea această cameră, şi am alergat fără să întorc capul, afară din această clădire al cărei nume îmi era la fel de necunoscut ca cel al străinului cu care îmi petrecusem acolo o noapte.

Doamna C… şi-a întrerupt povestirea pentru a răsufla. Dar toată tensiunea şi toată suferinţa dispăruseră din vocea ei. Ca o trăsură ce urcă la început cu greu dealul, dar care, după ce a ajuns în vârful dorit, coboară panta uşor şi repede, povestirea ei a prins aripi:

— Deci am alergat spre hotelul meu prin străzile pline de lumina matinală, deasupra cărora furtuna alungase de pe cer toată greutatea, aşa cum se risipise în mine sentimentul chinuitor. Căci să nu uitaţi ceea ce v-am spus mai devreme: după moartea soţului meu renunţasem complet la viaţa mea. Copiii mei nu mai aveau nevoie de mine, eu însămi nu mă mai interesam de mine, şi orice viaţă este o eroare dacă nu se dedică unui scop precis. Or, pentru prima oară, pe neaşteptate, îmi revenise o misiune: salvasem un om, îl smulsesem din ghearele distrugerii, punând în joc toate forţele mele. Nu-mi rămăsese decât să depăşesc un mic obstacol, pentru a duce această misiune la bun sfârşit. Am ajuns deci la

hotelul meu: privirea portarului, exprimând uimirea de a mă vedea ajungând acasă abia la ora nouă dimineaţa, m-a măsurat din cap până-n picioare, dar nimic din ruşinea şi supărarea pe care le simţisem nu mă mai apăsa; o renaştere subită a dorinţei mele de viaţă, un sentiment nou al necesităţii existenţei mele îmi umplea vinele cu un sânge cald şi abundent. Ajunsă în camera mea, mi-am schimbat repede (abia mai târziu am observat) hainele de doliu pentru unele în culori mai deschise, m-am dus la bancă să-mi ridic banii, am mers în grabă la gară pentru a mă interesa de plecarea trenurilor; cu o determinare care m-a uimit şi pe mine, am rezolvat şi alte câteva chestiuni şi întâlniri. Nu-mi mai rămăsese nimic de făcut decât să asigur plecarea acasă şi salvarea definitivă a acestui om pe care destinul mi-l încredinţase.

Bineînţeles, acest lucru îmi solicita efortul de a-l aborda acum personal. Căci tot ce se întâmplase în ajun avusese loc în obscuritate, într-un vârtej, ca atunci când două pietre luate de un torent se ciocnesc subit; ne cunoşteam abia din vedere, şi eu nu eram sigură că acel străin ar putea să mă recunoască. Cu o zi înainte fusese o întâmplare, o beţie, nebunia demonică a două fiinţe rătăcite, dar astăzi trebuia să mă dezvălui mai mult, pentru că acum, la lumina nemilos de clară a zilei, eram silită să-l abordez cu persoana mea, cu chipul meu, cu fiinţa mea în carne şi oase.

Însă totul s-a întâmplat mult mai uşor decât mi-am închipuit. Abia m-am apropiat de Cazinou la ora stabilită, când un tânăr s-a ridicat de pe o bancă şi a alergat în întâmpinarea mea. Era ceva atât de spontan, atât de copilăresc, ingenuu şi fericit în uimirea lui, ca şi în fiecare din mişcările sale atât de expresive: a zburat parcă spre mine, având în ochi o rază de bucurie plină de recunoştinţă şi în acelaşi timp respectuoasă şi, de îndată ce a simţit că prezenţa lui îmi tulbura privirea, şi-a plecat ochii cu umilinţă. Recunoştinţa o vezi rar manifestându-se la oameni şi tocmai cei mai recunoscători nu găsesc expresia potrivită; ei tac, zăpăciţi, fiindu-le ruşine şi prefăcându-se adeseori încurcaţi, pentru a-şi ascunde sentimentele. Dar în această fiinţă pe care Dumnezeu, asemeni unui sculptor misterios, o înzestrase cu toate gesturile capabile de a exprima sentimentele într-un mod sensibil, frumos şi plastic, gestul recunoştinţei strălucea ca o pasiune ce iradia din tot trupul lui.

S-a aplecat asupra mâinii mele, şi linia delicată a capului său de copil s-a înclinat timp de câteva clipe pentru a-mi săruta respectuos degetele atingându-le uşor, apoi s-a dat înapoi, m-a întrebat de sănătate, m-a privit cu tandreţe, iar vorbele sale erau atât de cuviincioase, încât în câteva minute m-a părăsit toată

înfricoşarea.

Oglindindu-mi parcă înseninarea sufletească, peisajul din jurul nostru strălucea, scos de sub puterea vrăjii: marea, care în ajun se învolbura mânioasă, era atât de calmă, liniştită şi limpede, încât fiecare pietricică de pe plajă strălucea albă sub micile valuri care se loveau de mal; Cazinoul, acea cloacă infernală, se înălţa în claritatea sa maură spre cerul de damasc, plin de prospeţime; iar chioşcul, sub a cărui copertină ploaia torenţială ne silise să ne refugiem, devenise o florărie: erau acolo, de-a valma, buchete mari de flori albe, roşii şi multicolore şi jerbe de verdeaţă pe care le vindea o tânără cu o bluză strălucitoare.

L-am invitat să ia masa de prânz într-un mic restaurant; acolo tânărul necunoscut mi-a povestit istoria aventurii sale tragice. Ea a confirmat pe deplin primul presentiment pe care l-am avut, când i-am văzut mâinile tremurânde pe masa verde. Descindea dintr-o veche familie nobilă din Polonia austriacă şi alesese cariera diplomatică, studiase la Viena şi cu o lună în urmă îşi susţinuse primul examen cu un succes extraordinar. Pentru a sărbători această zi şi ca o recompensă, unchiul său, un ofiţer superior din statul-major, la care locuia, l-a luat cu o trăsură în Prater[19] şi au mers împreună la hipodrom. Unchiul a avut noroc la joc, câştigând de trei ori la rând: cu un pachet gros de bancnote câştigate în buzunar, au mers apoi să cineze într-un restaurant elegant. A doua zi, pentru succesul lui la examen, viitorul diplomat a primit de la tatăl său o sumă de bani egală cu alocaţia sa lunară; cu două zile înainte această sumă i s-ar fi părut enormă, dar acum, câştigată atât de uşor, i s-a părut insignifiantă şi meschină. Prin urmare, imediat după masă s-a reîntors la cursele de trap, a pariat cu pasiune şi, spre norocul lui, sau mai bine zis spre nenorocirea lui, a părăsit Praterul după ultima cursă cu suma respectivă triplată. Şi astfel furia jocului, atât la curse, cât şi în cafenele sau în cluburi, l-a cuprins, devorându-i timpul, studiile, nervii şi mai ales resursele. Nu mai era capabil să gândească, să doarmă liniştit şi mai ales să se stăpânească; odată, într-o noapte, când s-a întors acasă de la club, unde pierduse totul, a găsit când s-a dezbrăcat o bancnotă boţită, rătăcită în vesta lui. A fost peste puterile lui, s-a îmbrăcat şi a rătăcit pe străzi până când a găsit într-o cafenea oarecare câţiva jucători de domino, cu care a rămas până-n zorii zilei.

19 Parc de recreere din Viena.

Odată i-a venit în ajutor sora lui măritată şi i-a plătit datoriile contractate la cămătari, care se grăbiseră să-l crediteze pe moştenitorul unui mare nume

nobiliar. O vreme şansa i-a surâs, dar apoi a urmat o prăbuşire neîncetată şi, cu cât pierdea mai mult, cu atât mai avid solicitau angajamentele neacoperite şi cuvintele de onoare date şi nerespectate câştiguri importante, pentru a-l salva. De multă vreme îşi amanetase ceasul, hainele şi în cele din urmă s-a întâmplat un lucru înspăimântător: a furat din dulapul bătrânei sale mătuşi doi cercei mari, pe care ea îi purta arareori. A amanetat unul pentru o sumă mare, care în aceeaşi seară a fost împătrită la joc. Dar, în loc să se retragă, a riscat şi a pierdut totul.

În momentul plecării sale în călătorie, furtul nu fusese încă descoperit, aşa că amanetase cel de-al doilea cercel şi, într-un impuls de moment, luase trenul spre Monte Carlo, pentru a câştiga la ruletă averea la care visa. Aici îşi vânduse geamantanul, hainele, umbrela, nu-i mai rămăsese nimic în afară de revolverul cu patru gloanţe şi o cruciuliţă ornată cu pietre preţioase, pe care i-o dăduse naşa lui, prinţesa X…, şi de care n-ar fi vrut să se despartă. Dar şi această cruce o vânduse după-amiază pentru cincizeci de franci, numai pentru a putea gusta pentru ultima oară bucuria înflăcărată a jocului pe viaţă şi pe moarte.

Mi-a povestit toate acestea cu graţia captivantă a fiinţei sale atât de vii, atât de autentice. Iar eu îl ascultam emoţionată, zguduită, fascinată; nici o clipă nu m-am gândit că acest om care se afla la masa mea era de fapt un hoţ. Dacă, în ajun, cineva ar fi insinuat pur şi simplu că eu, o femeie cu un trecut ireproşabil şi care pretindea de la cunoscuţii ei o demnitate strictă, voi sta într-o zi alături de un tânăr străin puţin mai în vârstă decât fiul meu şi care a furat nişte cercei cu perle, l-aş fi considerat nebun.

Dar nici un moment în timpul povestirii sale n-am încercat un sentiment de oroare; povestea totul atât de natural şi cu atâta pasiune, încât fapta sa părea mai degrabă efectul unei stări de febrilitate, al unei boli, decât un delict. Şi apoi, pentru cine trăise asemeni mie, în noaptea trecută, nişte evenimente atât de neaşteptate, precipitate asemenea unei cataracte, cuvântul „imposibil“ îşi pierduse subit sensul. În aceste zece ore, experienţa pe care o dobândisem era infinit mai mare decât aceea pe care mi-o procuraseră înainte cei patruzeci de ani de viaţă burgheză.

Totuşi, altceva mă speria în această confesiune, şi anume strălucirea febrilă care-i străbătea ochii şi făcea să-i vibreze electric toţi muşchii feţei atunci când evoca pasiunea sa pentru joc. Simpla relatare era suficientă pentru a-l însufleţi, şi chipul său expresiv reproducea cu o claritate teribilă orice tensiune veselă sau dureroasă. Involuntar, mâinile lui, aceste mâini admirabile, nervoase şi suple, redeveniră ele însele, rapace, nişte fiinţe furibunde şi evazive: la fel ca la masa

de joc, le-am văzut, în timp ce povestea, tremurând subit din articulaţii, încovoindu-se şi crispându-se sub forma unui pumn, apoi destinzându-se şi din nou ghemuindu-se una-n alta. Şi, în momentul în care el a mărturisit furtul cerceilor, ele au mimat (fapt care m-a făcut să tresar fără să vreau), apucătoare şi rapide precum un fulger, gestul unui hoţ: am văzut cum s-au repezit nebuneşte degetele asupra bijuteriei, înghiţind-o grăbit în căuşul palmei. Şi am recunoscut cu o spaimă inexprimabilă că acest om era otrăvit de pasiunea sa până la ultima picătură de sânge.

Singurul lucru care mă emoţiona şi mă îngrozea în cel mai înalt grad în povestirea sa era această aservire a unui om tânăr, senin şi nepăsător din fire, unei pasiuni iraţionale. Prin urmare, am considerat drept prima mea sarcină să-l conving pe protejatul meu să părăsească imediat Monte Carlo, unde tentaţia era foarte mare: trebuia să plece în aceeaşi zi pentru a se reîntoarce la familia lui, înainte ca dispariţia cerceilor să fie remarcată şi viitorul lui, ruinat pentru totdeauna. I-am promis să-i dau bani pentru călătorie şi pentru răscumpărarea bijuteriilor, bineînţeles, numai cu condiţia să ia trenul în aceeaşi zi şi să-mi jure pe onoarea sa că nu va mai atinge niciodată vreo carte de joc sau nu va mai participa la nici un joc de noroc.

Nu voi uita niciodată recunoştinţa pasionată, la început umilă, apoi treptat iluminată, cu care acest necunoscut, acest om pierdut, m-a ascultat, cum îmi *sorbea* cuvintele, atunci când i-am promis că-l ajut; brusc şi-a întins mâinile peste masă pentru a le prinde pe ale mele cu un gest pentru mine de neuitat, asemenea unei adoraţii şi promisiuni sacre. În ochii săi limpezi cu privirea puţin rătăcită erau lacrimi, întregul lui trup tremura cuprins de fericire.

Am încercat de multe ori să vă descriu expresivitatea excepţională a fizionomiei şi a tuturor gesturilor sale, dar *acest gest* nu pot să vi-l descriu, căci era de o beatitudine extatică şi supranaturală pe care n-o vezi aproape niciodată într-o fizionomie umană; nu era comparabilă decât cu acea umbră albă pe care crezi c-o vezi la trezirea dintr-un vis când îţi imaginezi că ai în faţa ta chipul unui înger care dispare.

Nu vă ascund faptul că nu am rezistat acestei priviri. Gratitudinea te face fericit, deoarece rareori ai experienţa ei tangibilă; delicateţea îţi face bine, şi, pentru mine, persoană rece şi cumpănită, o astfel de exaltare era ceva nou, binefăcător şi minunat. Şi, odată cu acest om zdruncinat şi distrus, peisajul, după ploaia din ajun, se trezise de asemenea la viaţă.

Când am părăsit restaurantul, marea complet calmă strălucea magnific,

albastră până la cer, presărată ici şi colo de culoarea albă, acolo unde pescăruşii planau deasupra, într-un alt azur, mai înalt. Cunoaşteţi peisajul Rivierei, nu-i aşa? E întotdeauna frumos, dar de o frumuseţe puţin cam fadă, ca o carte poştală ilustrată, oferind ochiului culorile sale întotdeauna intense, asemenea unei frumoase adormite şi leneşe, care se lasă cu indiferenţă pipăită de toate privirile, aproape orientală în abandonul ei etern luxuriant.

Dar uneori, foarte rar, există aici zile în care această frumuseţe se trezeşte, se impune, ţipă la tine cu culorile ei vii, strălucind fanatic, în care îţi azvârle în faţă victorioasă bogăţia florilor ei pestriţe, când este incandescentă şi arde de senzualitate. Şi o astfel de zi de entuziasm i-a succedat atunci haosului dezlănţuit de noaptea furtunoasă: strada spălată proaspăt strălucea, cerul era de turcoaz şi peste tot din verdeaţa saturată de sevă tufele înflorite păreau să se aprindă asemenea unor făclii colorate. Munţii păreau mai luminoşi şi mai aproape în atmosfera calmă şi scăldată de soare: păreau să se aţină, curioşi, aproape de orăşelul care sclipea dichisit; în fiecare privire se simţeau invitaţia şi încurajările naturii, cărora nu le puteai rezista:

„Să luăm o trăsură, i-am spus, şi să ne plimbăm pe Cornişă.“[20]

20 La Corniche, drum de coastă între Nisa şi Menton.

El a acceptat, entuziasmat: pentru prima oară de la sosirea lui, acest tânăr părea să vadă şi să remarce peisajul. Până atunci el nu văzuse decât sala sufocantă a Cazinoului, cu mirosurile ei grele dominate de izul de sudoare, cu tumultul oamenilor săi hidoşi şi schimonosiţi, şi o mare neprietenoasă, cenuşie şi zbuciumată. Dar acum imensul evantai al litoralului inundat de soare era larg deschis în faţa noastră, şi ochiul rătăcea fericit de la un orizont la altul. Am parcurs lent în trăsură (automobilul nu exista încă) acest drum magnific, trecând prin faţa a nenumărate vile şi nenumărate persoane: de o sută de ori, pe lângă fiecare casă, pe lângă fiecare vilă umbrită de verdeaţa pinilor simţeai o dorinţă secretă: aici ai putea trăi, liniştit, mulţumit, departe de lume!

Am fost vreodată mai fericită decât în acea oră? Nu ştiu. Lângă mine în trăsură şedea acest tânăr aflat ieri în ghearele morţii şi fatalităţii şi care acum, mângâiat de razele albe ale soarelui părea întinerit cu câţiva ani. Redevenise parcă copil, un copil frumos, jucăuş, cu ochii vioi şi în acelaşi timp plini de respect, şi nimic nu mă încânta mai mult ca amabilitatea sa delicată mereu trează: când panta era prea abruptă şi cailor le era greu să tragă, el sărea cu

agilitate din trăsură pentru a o împinge. Dacă pomeneam un nume de floare sau îi arătam una de-a lungul drumului, alerga să o culeagă. Pe o broscuţă păcălită de ploaia din ajun, care se târa cu greu pe drum, a ridicat-o şi a dus-o cu grijă în iarba verde, pentru a nu fi călcată de trăsuri; şi între timp povestea cu exuberanţă lucrurile cele mai amuzante şi graţioase; şi cred că felul în care râdea era pentru el un fel de subterfugiu, căci altfel ar fi fost obligat să cânte, să sară sau să facă ceva nebunesc, atâta fericire, atâta încântare trăda atitudinea sa exaltată.

Când, ajunşi pe culme, am traversat încet un sătuc, şi-a scos pălăria politicos cu un gest grăbit. Am fost uimită: pe cine saluta oare el, un străin printre alţi străini? S-a îmbujorat uşor la întrebarea mea şi mi-a spus, parcă scuzându-se, că trecuserăm prin faţa unei biserici şi că la el, în Polonia, ca şi în toate ţările catolice, era obiceiul, deprins din copilărie, să-ţi scoţi pălăria în faţa fiecărei biserici şi în faţa fiecărui sanctuar. Acest respect în faţa lucrurilor religioase m-a emoţionat profund; mi-am adus aminte de acea cruce despre care îmi vorbise şi l-am întrebat dacă este credincios. Şi când, cu o mină cam ruşinată, mi-a mărturisit cu modestie că speră că va avea parte de iertare, mi-a venit o idee.

„Opriţi!“ i-am strigat vizitiului.

Şi am coborât repede din trăsură. El m-a urmat surprins.

„Unde mergem?“

I-am răspuns doar: „Veniţi cu mine“.

M-am întors, însoţită de el, la biserică, un mic sanctuar de ţară construit din cărămidă. În penumbră, pereţii goi, spoiţi cu var, păreau cenuşii; uşa era deschisă, astfel că un con de lumină galbenă străbătea obscuritatea în care umbra desena în albastru contururile unui mic altar. Două lumânări care ardeau palid păreau să ne privească în semiîntunericul impregnat de un parfum cald de tămâie. Am intrat, el şi-a scos pălăria, a băgat mâna în agheasmatar, şi-a făcut cruce şi a îngenuncheat. Când s-a ridicat, l-am prins de braţ.

„Duceţi-vă acolo, am stăruit eu, la un altar sau la una din acele icoane care vă sunt sfinte şi rostiţi acolo jurământul pe care vi-l voi spune.“

S-a uitat uimit la mine, aproape speriat. Dar imediat a înţeles, s-a apropiat de o nişă în care se afla o statuie, a făcut semnul crucii şi a îngenuncheat.

„Repetaţi după mine, am spus eu, tremurând de emoţie. Repetaţi după mine: Jur că nu voi mai lua parte niciodată la un joc de noroc, de orice natură ar fi el, şi că nu voi mai expune viaţa şi onoarea mea acestei patimi.“

El a repetat tremurând aceste cuvinte, care au răsunat cu forţă şi claritate în incinta goală. Apoi a urmat un moment de linişte atât de mare, încât puteai auzi

de afară fâşâitul uşor al frunzelor prin care trecea vântul. Şi deodată s-a prosternat asemenea unui penitent şi a pronunţat, cu un extaz cu totul nou pentru mine, în limba poloneză, foarte repede şi fără întrerupere, cuvinte pe care nu le înţelegeam. Dar trebuie să fi fost o rugăciune extatică, o rugăciune de mulţumire şi de pocăinţă, căci această confesiune tumultoasă îi apleca fără încetare cu umilinţă capul deasupra tăbliei scaunului de rugăciune; sunetele străine se repetau tot mai pline de pasiune şi un acelaşi cuvânt revenea cu tot mai multă vehemenţă şi cu o inexprimabilă fervoare. Niciodată înainte şi niciodată după aceea n-am auzit în nici o biserică din lume pe cineva rugându-se în acest fel. Mâinile sale strângeau cu putere, spasmodic scaunul de rugăciune din lemn, întregul trup îi era scuturat de un uragan interior, care uneori îl făcea să se ridice brusc iar alteori îl făcea să se prosterneze. Nu vedea şi nu simţea nimic: părea să fi trecut într-o altă lume, într-un purgatoriu al metamorfozei sau într-un elan spre sfera sacrului. În cele din urmă s-a sculat, şi-a făcut semnul crucii şi s-a întors cu greutate. Genunchii îi tremurau, chipul îi era palid ca al unui om epuizat. Când m-a văzut, ochii i-au strălucit, un zâmbet pur şi cu adevărat *pios* i-a luminat chipul lui tulburat; s-a apropiat de mine, s-a înclinat foarte adânc, în manieră rusească, mi-a prins mâinile şi mi le-a sărutat respectuos:

„Dumnezeu v-a trimis la mine. I-am mulţumit pentru asta“.

N-am ştiut ce să spun. Dar mi-aş fi dorit ca, de la înălţimea micuţei sale estrade, orga să înceapă dintr-odată să cânte, căci simţeam că am triumfat: îl salvasem pe acest om pentru totdeauna.

Am ieşit din biserică pentru a reveni în lumina radioasă şi copleşitoare a acelei zile de mai: niciodată lumea nu mi s-a părut atât de frumoasă. Timp de două ore am străbătut agale în trăsură, până-n vârful muntelui, drumul panoramic care la fiecare cotitură oferea o nouă privelişte. Dar nu ne-am spus nici un cuvânt. După acea efuziune de sentimente, orice cuvânt părea prea slab. Şi când privirea mea, din întâmplare, o întâlnea pe a sa, mă simţeam obligată să-mi cobor ochii ruşinată: era o emoţie mult prea mare pentru mine să văd propriul meu miracol.

Către ora cinci după-masă ne-am reîntors la Monte Carlo. Aveam o întâlnire cu nişte rude, pe care n-am putut s-o anulez. Şi, de fapt, doream o pauză, o destindere a acestei exaltări violente a sentimentelor. Căci era prea multă fericire. Simţeam că aveam nevoie de o diversiune din această stare de extaz şi de ardoare excesivă pe care n-o mai trăisem până atunci. L-am rugat pe protejatul meu să vină cu mine la hotel, doar pentru un moment. Acolo, în camera mea, i-am înmânat banii necesari pentru călătorie şi pentru răscumpărarea bijuteriilor.

Am căzut de acord ca, până termin eu întrevederea cu rudele, să-şi ia biletul de tren; apoi seara, la ora şapte, urma să ne reîntâlnim la gară, cu o jumătate de oră înainte de plecarea trenului care îl ducea acasă, via Geneva. Când am vrut să-i înmânez cele cinci bancnote, buzele sale au devenit de o paloare neobişnuită:

„Nu… nici un ban… Vă rog, nici un ban!“ a spus el printre dinţi, în timp ce degetele sale tremurânde s-au contractat, nervoase şi agitate. „Nici un ban… Nici un ban… nu pot să-i văd“, a repetat el încă o dată, copleşit de scârbă şi frică. Dar eu i-am domolit scrupulele spunându-i că nu erau decât un împrumut şi, dacă se simţea jenat, nu trebuia decât să-mi dea o chitanţă.

„Da… da… o chitanţă“, a murmurat el uitându-se în altă parte, frecând bancnotele, de parcă i se lipiseră de degete, punându-le în buzunar fără a le arunca vreo privire, şi a scris pe o foaie de hârtie câteva cuvinte cu trăsături grăbite. Când şi-a ridicat ochii, am văzut că fruntea îi e brobonită de sudoare: ceva părea că se luptă să iasă din fiinţa lui; de îndată ce mi-a întins nervos acea bucată de hârtie, trupul i-a fost cuprins de un tremur şi brusc – m-am tras fără să vreau un pas înapoi, speriată – a căzut în genunchi şi mi-a sărutat tivul rochiei. Un gest indescriptibil: vehemenţa sa m-a făcut să tremur. M-a cuprins un frison ciudat, am fost foarte încurcată şi n-am putut decât să spun, bâlbâindu-mă:

„Vă mulţumesc că sunteţi atât de recunoscător. Dar acum vă rog să plecaţi! Astă-seară la ora şapte, la gară, ne vom lua rămas-bun“.

El m-a privit; o strălucire tandră îi umezea privirea; preţ de o clipă am crezut că vrea să-mi spună ceva; timp de o clipă a părut că vrea să se apropie de mine. Dar apoi, brusc, s-a înclinat adânc, foarte adânc şi a părăsit camera.

Din nou doamna C… şi-a întrerupt povestirea. S-a sculat şi s-a dus la fereastră, a privit afară şi a rămas mult timp nemişcată: am văzut un tremur uşor scuturându-i umerii. Brusc ea s-a întors hotărâtă; mâinile ei, până atunci calme şi indiferente, au făcut subit o mişcare violentă, tranşantă, ca şi cum ar fi vrut să rupă ceva. Apoi m-a privit cu duritate, aproape cu îndrăzneală, şi a început să vorbească dintr-odată:

— V-am promis să fiu foarte sinceră cu dumneavoastră. Şi văd acum cât de necesară a fost această promisiune. Căci abia acum, când mă străduiesc să descriu pentru prima dată într-un mod ordonat tot ce s-a întâmplat în acea oră şi să caut cuvintele care să exprime clar un sentiment contradictoriu şi confuz, abia acum înţeleg mult mai limpede ceea ce atunci nu ştiam sau poate nu voiam să ştiu. Şi de aceea vreau să-mi spun mie şi dumneavoastră adevărul, cu duritate şi hotărâre: atunci, în acea clipă, când tânărul a părăsit camera şi eu am rămas singură, am avut – ca şi cum aş fi fost cuprinsă de un leşin greu – senzaţia unei lovituri în inimă. Ceva mi-a provocat o durere de moarte, dar eu n-am ştiut – sau, mai bine spus, am refuzat să ştiu – cum de m-a rănit atât de adânc atitudinea atât de emoţionant respectoasă a protejatului meu.

Dar astăzi, când mă străduiesc aduc la suprafaţă din străfundul meu trecutul, asemenea unui lucru necunoscut, cu ordine şi energie, şi prezenţa dumneavoastră nu tolerează nici o prefăcătorie, nici un subterfugiu laş al unui sentiment de ruşine, astăzi o ştiu foarte bine: ceea ce mi-a făcut atâta rău atunci a fost dezamăgirea… dezamăgirea… că acest tânăr plecase atât de docil… fără să încerce să mă păstreze, să rămână lângă mine… că dăduse ascultare cu umilinţă şi respect dorinţei mele de a-l vedea plecat, în loc… în loc să încerce să mă ia în braţe… că mă venera ca pe o sfântă care i-a apărut în cale… şi că el… că el nu mă privea ca pe o femeie.

A fost o dezamăgire pentru mine… o dezamăgire pe care nici măcar nu mi-am mărturisit-o, nici atunci, nici mai târziu, dar sufletul unei femei ştie totul, fără cuvinte şi fără conştiinţă. Căci… acum nu m-aş mai înşela… dacă acest bărbat m-ar fi îmbrăţişat atunci, dacă mi-ar fi cerut să-l urmez, aş fi mers cu el până la capătul lumii; aş fi dezonorat numele meu şi pe cel al copiilor mei… Indiferentă la bârfele oamenilor şi la vocea raţiunii, aş fi fugit cu el, aşa cum a făcut-o această doamnă Henriette cu tânărul francez pe care în ajun nu-l cunoştea… nu aş fi întrebat nici unde voi merge, nici pentru cât timp; n-aş fi aruncat nici o privire în urmă, asupra vieţii mele trecute… i-aş fi jertfit acestui om banii mei, numele meu, averea mea, onoarea mea… m-aş fi dus să cerşesc şi probabil că nu

există nici o josnicie pe lume la care să nu mă fi pretat. Aş fi respins tot ceea ce în societate se numeşte pudoare şi rezervă dacă s-ar fi îndreptat spre mine cu un singur cuvânt sau făcând un singur pas, dacă ar fi încercat să mă atingă, în acel moment aş fi fost pierdută şi legată de el pentru totdeauna.

Dar… cum v-am mai spus… acest om ciudat nu i-a aruncat nici o privire femeii care eram… Cât de mult ardeam să mă abandonez în întregime lui am simţit abia când am rămas singură, când pasiunea care cu câteva clipe înainte îi ilumina chipul aproape serafic s-a cufundat în fiinţa mea şi a început să palpite în vidul unui piept abandonat. M-am ridicat cu greutate, întâlnirea cu rudele mele devenise o povară de două ori mai grea. Mi se părea că peste fruntea mea e pusă o cască de fier apăsătoare, sub a cărei greutate mă împleticeam: când am plecat spre celălalt hotel, la rudele mele, gândurile mele erau incoerente şi la fel de nesigure ca şi paşii. Acolo am rămas aşezată, taciturnă în mijlocul unei cozerii animate, cuprinsă de spaimă ori de câte ori ridicam ochii din întâmplare şi le priveam feţele inexpresive care, în comparaţie cu chipul lui, însufleţit parcă de umbrele şi luminile unui joc de nori, mi se păreau acoperite de o mască sau împietrite. Mi se părea că sunt înconjurată de nişte făpturi moarte, atât de înspăimântător de lipsită de viaţă era această societate; şi, în timp ce-mi puneam zahăr în ceaşcă şi spuneam absentă câteva cuvinte, în interiorul meu se ivea, însufleţit parcă de sângele arzător, acest chip a cărui contemplare mă umplea de bucurie şi pe care – ce gând înfricoşător! – urma să-l văd într-o oră sau două pentru ultima oară. Fără îndoială, fără să vreau, am suspinat uşor sau am gemut, căci verişoara soţului meu s-a aplecat spre mine pe neaşteptate şi m-a întrebat ce este cu mine şi dacă mă simţeam bine, deoarece aveam un aer palid şi îngrijorat. Acea întrebare m-a ajutat să găsesc imediat o scuză, şi anume că de fapt mă chinuie o migrenă, şi am cerut permisiunea să mă retrag discret.

Astfel, lăsată în voia mea, m-am întors în grabă la hotelul meu. Nici n-am ajuns bine, că am fost cuprinsă de un sentiment de vid şi de abandon, însoţit de dorinţa aprinsă de a fi în preajma acelui tânăr pe care trebuia să-l părăsesc pentru totdeauna. M-am plimbat în jos şi-n sus prin cameră, am deschis fără nici un motiv obloanele, mi-am schimbat costumul şi fundele, pentru a mă opri brusc în faţa oglinzii, întrebându-mă cu un ochi scrutător dacă, astfel împodobită, n-aş putea atrage privirea lui. Deodată, am înţeles ce era cu mine: voiam să fac totul pentru a nu-l părăsi! Şi, într-o secundă plină de înflăcărare, această dorinţă a devenit o hotărâre. Am fugit jos la portar, anunţându-l că voi pleca în aceeaşi zi cu trenul de seară. Trebuia să fac totul repede: am sunat camerista să mă ajute la

făcutul bagajelor, deoarece eram grăbită; şi în timp ce, zorite, îndesam haine şi mici obiecte de uzuale în valize, eu visam la surpriza pe care urma să i-o fac: cum îl voi însoţi până la tren, pentru ca în ultimul, în chiar ultimul minut când îmi va întinde mâna pentru despărţire să urc în vagon, spre surprinderea lui, pentru a fi cu el în acea noapte, în noaptea următoare şi atâta timp cât mă va mai vrea. Un fel de beţie încântătoare şi entuziastă îmi înfierbânta sângele, uneori râdeam tare, aruncând hainele în valiză, spre uimirea cameristei: îmi dădeam când şi când seama că simţurile mele nu erau în ordine. Şi când omul de serviciu a venit să-mi ia valizele, l-am privit mai întâi cu surprindere: îmi era mult prea greu să mă gândesc la lucrurile concrete, în timp ce exaltarea interioară mă domina atât de puternic.

Timpul presa, poate să fi fost aproape ora şapte, nu mai rămâneau decât douăzeci de minute până la plecarea trenului – bineînţeles că mă consolam cu gândul că nu mă îndreptam spre o despărţire, de vreme ce mă hotărâsem să-l însoţesc în călătorie cât timp îmi va permite. Omul de serviciu mi-a luat valizele, iar eu m-am grăbit la casieria hotelului pentru a-mi achita nota. Casierul îmi dăduse restul, eram gata să ies, când o mână mi-a atins delicat umărul. Era verişoara mea, care, neliniştită de pretinsa mea indispoziţie, venise să mă vadă. Am văzut negru în faţa ochilor. Nu ştiam ce să fac cu ea, fiecare secundă de întârziere însemna o întârziere fatală, dar politeţea m-a obligat totuşi s-o ascult şi să-i răspund, cel puţin preţ de câteva minute.

„Trebuie să te culci, a insistat ea, cu siguranţă ai febră.“

Şi nu e exclus să fi fost aşa, căci mi-am simţit tâmplele zvâcnindu-mi cu o violenţă extremă, şi uneori prin faţa ochilor îmi treceau acele umbre albăstrii care anunţă un leşin. Însă am protestat, m-am străduit să par recunoscătoare, în timp ce fiecare cuvânt mă ardea şi îmi venea să resping cu o lovitură de picior această solicitudine atât de inoportună. Dar persoana indezirabilă a rămas, a rămas, a rămas, mi-a oferit apă de colonie şi a vrut ea însăşi să-mi răcorească tâmplele: eu însă număram în sinea mea minutele, gândindu-mă la el şi căutând un pretext oarecare pentru a scăpa de această compasiune chinuitoare. Şi, cu cât mai neliniştită deveneam, cu atât îi păream mai suspectă: a vrut să mă oblige aproape cu forţa să merg în camera mea şi să mă culc. Atunci, în mijlocul cuvintelor ei de încurajare, m-am uitat deodată la pendula care se afla în mijlocul holului: era ora şapte şi douăzeci, iar trenul pleca la ora şapte şi treizeci şi cinci. Ca din puşcă, brusc, cu indiferenţa brutală a unei femei disperate, i-am întins mâna verişoarei, fără nici o altă explicaţie, spunându-i:

„Adio, trebuie să plec“.

Şi, fără să-mi pese de privirea ei uimită, fără să mă întorc, m-am îndreptat în goană spre uşă sub ochii miraţi ai angajaţilor hotelului, apoi am alergat pe stradă spre gară. Din gesturile agitate ale omului de serviciu care mă aştepta acolo cu bagajele am înţeles de departe că era momentul critic. Cu o furie oarbă m-am repezit spre bariera de acces pe peron, dar impegatul m-a oprit: uitasem să-mi iau bilet. Şi, în timp ce încercam vehementă să-l conving să mă lase pe peron, trenul s-a pus în mişcare: l-am privit fix, tremurând toată, pentru a prinde cel puţin o privire de la una din ferestrele vagonului, cel puţin un gest de adio, un salut. Dar, din cauza vitezei, nu am putut să-i disting chipul. Vagoanele rulau din ce în ce mai repede şi, după un minut, în faţa ochilor mei împăienjeniţi nu mai rămasese decât un nor de fum negru.

Fără îndoială am rămas acolo împietrită Dumnezeu ştie cât timp, căci omul de serviciu mi s-a adresat zadarnic de câteva ori înainte de a îndrăzni să-mi atingă braţul. Abia atunci am tresărit de spaimă. El m-a întrebat dacă trebuie să-mi ducă din nou bagajele la hotel. Mi-au trebuit câteva minute ca să-mi revin; nu, era exclus: după plecarea mea ridicolă, mai mult decât precipitată, nu mai puteam să mă întorc şi nici nu mai voiam. Nerăbdătoare să fiu singură, i-am poruncit să-mi depună bagajele la biroul de păstrare a bagajelor din gară. Abia după aceea, în mijlocul acestui du-te-vino neîncetat al oamenilor gălăgioşi al căror număr scădea încetul cu încetul, am încercat să gândesc, să gândesc limpede cum să mă salvez de această obsesie dureroasă şi atroce, de furie, regrete şi disperare, căci – de ce să nu recunosc? – ideea de a fi ratat, din vina mea, această ultimă întâlnire îmi sfâşia inima cu o acuitate arzătoare şi nemiloasă. Îmi venea să urlu, atât de mult mă durea această lamă de oţel de un roşu incandescent care mă străpungea din ce în ce mai adânc. Poate că numai oamenii lipsiţi de pasiune au cunoscut în momente unice cu totul excepţionale aceste explozii subite ale unei patimi ce se aseamănă unei avalanşe sau unui uragan: atunci, ani întregi de forţe adormite se precipită şi se năpustesc în adâncurile fiinţei. Niciodată înainte şi niciodată după aceea n-am mai trăit o astfel de surpriză şi o astfel de furie a neputinţei ca în acea clipă în care eu, dispusă la toate extravaganţele, dispusă să arunc dintr-odată toate rezervele unei vieţi bine cumpănite, toate energiile conţinute şi acumulate până atunci, am întâlnit brusc în faţa mea un zid de absurditate, de care pasiunea mea se izbea neputincioasă.

Ce am făcut apoi nu putea să fie decât tot atât de absurd; a fost o nebunie, ba chiar o prostie, mi-e aproape ruşine să vă povestesc – dar mi-am promis mie şi

dumneavoastră să nu trec nimic sub tăcere; am încercat să regăsesc… adică am încercat să evoc fiecare moment pe care l-am petrecut cu el… eram atrasă spre toate locurile unde fusesem împreună în ajun, spre banca din grădina publică de unde l-am smuls, spre sala de joc unde l-am văzut pentru prima oară, şi chiar spre acea speluncă, pur şi simplu pentru a retrăi încă o dată trecutul. Iar a doua zi voiam să parcurg în trăsură acelaşi drum de-a lungul Cornişei, pentru ca fiecare cuvânt, fiecare gest să poată fi retrăit de mine încă o dată. Da, atât de absurdă, atât de puerilă era confuzia mea! Dar gândiţi-vă că aceste evenimente se abătuseră asupra mea asemeni unui fulger: n-am simţit nimic altceva decât o lovitură bruscă, o unică lovitură, care m-a ameţit. Iar acum, trezită cu brutalitate din acel tumult, am vrut încă o dată să retrăiesc, pentru a mă bucura retrospectiv, rând pe rând, aceste emoţii fugitive, datorită acelui mod magic de a ne înşela pe noi înşine pe care îl numim amintire. Bineînţeles, acestea sunt lucruri pe care le înţelegi sau nu le înţelegi. Poate că ai nevoie de o inimă arzătoare pentru a le concepe.

M-am dus mai întâi la sala de joc, pentru a căuta masa la care stătuse şi pentru a revedea în închipuire, printre toate acele mâini, mâinile sale. Am intrat: masa la care îl văzusem pentru prima oară era, ştiam asta, cea din stânga, din cel de-al doilea salon. Am revăzut fiecare din gesturile sale cu precizie: ca o somnambulă, cu ochii închişi şi mâinile întinse, aş fi regăsit locul. Am intrat deci şi am traversat imediat sala. Şi acolo… din uşă, când privirea mea s-a îndreptat spre această mulţime gălăgioasă… s-a produs ceva ciudat… Acolo, exact pe locul pe care mi-l închipuiam că stă – halucinaţie a febrei! – era el în persoană… El… el… exact acela pe care îl văzusem în închipuire… la fel ca ieri, cu ochii ficşi îndreptaţi asupra bilei, palid ca o stafie… dar el… el… incontestabil el…

Am fost cât pe-aci să urlu, atât de mare mi-a fost spaima. Dar mi-am stăpânit groaza în faţa acestei viziuni absurde şi am închis ochii.

„Eşti nebună… visezi… ai febră, mi-am spus. E absolut imposibil, ai halucinaţii… el a plecat de aici cu trenul, acum o jumătate de oră.“ Abia apoi mi-am deschis ochii. Dar ce oroare! La fel ca înainte, el şedea acolo, în carne şi oase, fără îndoială… Aş fi recunoscut aceste mâini dintr-un milion… nu, nu visam, era într-adevăr el. Nu plecase, aşa cum îmi jurase, smintitul şedea aici; adusese aici, la masa verde, banii pe care i-i dădusem, uitând totul din cauza patimii lui, venise să joace la această masă în timp ce inima mea se frângea cu disperare de dorul lui.

O tresărire m-a împins înainte: furia mi-a întunecat ochii, o furie turbată care

m-a făcut să văd roşu, o dorinţă de a-l strânge de gât pe cel care şi-a călcat jurământul şi care mi-a înşelat încrederea, sentimentele, devotamentul. Dar m-am stăpânit. Cu o lentoare voită (câtă energie m-a costat!) m-am apropiat de masă, vizavi de el; un domn mi-a făcut politicos loc. Doi metri de stofă verde erau între noi doi şi am putut, ca la teatru, de la înălţimea balconului, să observ acelaşi chip pe care în urmă cu două ore îl văzusem radiind de gratitudine, iluminat de aureola graţiei divine, şi care acum redevenise prada fremătătoare a tuturor focurilor infernale ale patimii. Mâinile, aceleaşi mâini pe care în acea după-amiază le văzusem încleştate pentru cel mai sacru jurământ de lemnul scaunului de rugăciune, se cramponau din nou, crispându-se în jurul banilor din jurul lor, asemenea unor vampiri voluptoşi. Căci câştigase, trebuie să fi câştigat mult, o foarte mare sumă de bani: în faţa lui străluceau o grămadă de jetoane, de ludovici de aur şi de bancnote, puse de-a valma, în care degetele sale nervoase şi fremătătoare se întindeau şi se scufundau cu voluptate. Le vedeam cum reţin şi împăturesc mângâindu-le diversele bancnote, cum întorc şi palpează cu dragoste monedele, ca apoi, brusc, să apuce un pumn de monede şi să le arunce în mijlocul unuia dintre pătrate. De îndată, nările au început să-i freamăte, apelul crupierului i-a abătut ochii sclipind de cupiditate de la grămada de bani la mişcarea furibundă a bilei, el părând transportat, în timp ce coatele sale păreau bătute în cuie pe masa verde. Şi mai îngrozitor, şi mai terifiant ca în ajun se dezvăluia totala sa obsesie, căci fiecare din mişcările sale asasina în mine imaginea strălucitoare pe un fond de culoare aurie, în care mă încrezusem şi care mă poseda.

Eram la doi metri unul de celălalt. Îl priveam fix fără ca el să-şi dea seama de prezenţa mea. El nu-şi ridica ochii nici asupra mea, nici asupra nimănui; privirea sa aluneca numai asupra banilor şi tremura cu nelinişte urmărind bila care se rostogolea: acest cerc îi acapara şi înnebunea toate simţurile. Lumea întreagă, umanitatea întreagă se contopiseră pentru el în acest dreptunghi de stofă verde. Şi am ştiut că aş putea rămâne acolo ore la rând fără ca el să ia act de prezenţa mea. N-am mai putut suporta. Cu o hotărâre subită am făcut turul mesei, m-am dus în spatele lui, şi mâna mea l-a luat cu putere de umăr. Privirea sa s-a tulburat – timp de o secundă s-a holbat la mine cu pupilele sticloase de parcă nu m-ar fi cunoscut, asemenea unui beţiv pe care îl trezeşti cu greu din somn şi a cărui privire este încă înceţoşată de vaporii cenuşii şi obscuri pe care îi are în el. Apoi a părut că mă recunoaşte, gura i s-a deschis tremurând, m-a privit cu un aer fericit şi a bâlbâit încet, cu o familiaritate care cuprindea în acelaşi timp o

rătăcire a minţii şi mister:

„Merge bine… Am simţit de îndată ce am intrat şi am văzut că *el* este aici… Am ştiut imediat…“

Nu l-am înţeles. Am observat doar că era îmbătat de joc, că acest smintit uitase de toate, de jurământ, de întâlnire, de mine şi de întreg universul. Dar chiar în această stare de obsesie, extazul său era atât de fascinant pentru mine, încât în pofida mea m-am supus cuvintelor sale şi l-am întrebat cu interes despre cine voia să vorbească.

„De bătrânul general rus care nu are decât un braţ, murmură el, lipindu-se de mine pentru ca nimeni să poată auzi secretul magic. Acolo, cel cu cotletele albe şi cu lacheul în spatele lui. El câştigă întotdeauna, ieri l-am remarcat, trebuie să aibă o martingală, şi eu joc întotdeauna ca el… Şi ieri a câştigat mereu, dar eu am făcut greşeala să continui să joc după ce el a plecat… asta a fost greşeala mea… trebuie să fi câştigat ieri douăzeci de mii de franci, şi astăzi câştigă de fiecare dată… mizez întotdeauna după el… Acum…“

S-a întrerupt brusc, deoarece crupierul a strigat cu o voce nazală: „*Faites vos jeux!*“[21] Şi privirea i s-a întors ca magnetizată devorând locul pe care era aşezat, grav şi liniştit, rusul cu barba albă, care a pus cu circumspecţie mai întâi o monedă de aur, iar după un moment de ezitare, o a doua pe cel de-al patrulea dreptunghi. De îndată mâinile febrile din faţa mea s-au afundat în grămezile de bani şi-au aruncat un pumn de aur în acelaşi loc. Şi când, după un minut, crupierul a strigat „Zero!“ şi lopăţica sa a măturat cu o singură mişcare întreaga masă, el a privit stupefiat, ca şi cum ar fi fost un miracol, toţi aceşti bani care dispăreau. S-ar putea să vă gândiţi că s-a întors spre mine: nu, mă uitase complet, eu dispărusem, pierdută, ştearsă din existenţa lui, toate simţurile sale exacerbate fiind fixate asupra generalului rus, care, indiferent, ţinea în mână două noi monede de aur, nesigur însă de numărul pe care să le pună.

21 Pariaţi (fr.).

Nu pot să vă descriu amărăciunea mea, disperarea mea. Dar vă puteţi imagina ceea ce am simţit: pentru un bărbat căruia i-ai dăruit întreaga viaţă, să nu fii decât o muscă, pe care o mână indolentă o alungă plictisită! Am fost din nou cuprinsă de un val de furie. L-am strâns de braţ cu atâta violenţă, încât a tresărit.

„Ridicaţi-vă imediat! i-am şoptit eu încet, dar poruncitor. Amintiţi-vă jurământul pe care l-aţi făcut astăzi în biserică, sperjur mizerabil ce sunteţi!“

M-a privit fix, consternat şi foarte palid. Ochii săi au luat brusc o expresie de câine bătut, buzele sale tremurau. Părea să-şi aducă deodată aminte de tot trecutul şi să fie cuprins de un fel de scârbă de sine însuşi.

„Da… da… s-a bâlbâit el. O, Doamne, o, Doamne Dumnezeule… Da… vin, vă rog să mă iertaţi…“

Mâna lui a strâns deja toţi banii, la început repede, cu mişcări energice, dar apoi cu o indolenţă din ce în ce mai mare, ca şi cum ar fi fost reţinut de o forţă contrară. Privirea sa căzuse din nou asupra generalului rus, care era pe cale să mizeze.

„Numai o clipă… a zis el aruncând foarte repede cinci monede de aur pe acelaşi dreptunghi… Numai acest joc… Vă jur că voi pleca imediat… numai acest joc… numai…“

Şi din nou vocea i s-a stins. Bila începuse să se învârtă, luându-l cu sine în mişcarea ei. Din nou posedatul era pe cale să-mi scape, scăpase de sine însuşi, atras de mişcarea bilei minuscule care sărea şi se rostogolea în inelul lustruit.

Crupierul a strigat un număr, lopăţica a înhăţat din nou cele cinci monede de aur din faţa lui; pierduse. Dar el nu s-a întors. Mă uitase, aşa cum îşi uitase jurământul şi cuvântul pe care mi-l dăduse cu un minut în urmă. Din nou mâna lui avidă s-a îndreptat crispându-se spre grămada de bani acum împuţinată, privirea sa beată fiind în întregime acaparată de persoana aducătoare de noroc din faţa lui, care-i domina voinţa.

Răbdarea mea a ajuns la capăt. L-am scuturat încă o dată, de data asta însă cu violenţă.

„Ridicaţi-vă imediat! De îndată!… Aţi spus că acesta va fi ultimul joc… “

Atunci s-a întâmplat ceva neobişnuit. El s-a întors brusc, dar faţa care mă privea nu mai era cea a unui om modest şi confuz, ci cea a unui furios, beat de mânie, cu ochi arzători şi buze tremurânde.

„Lăsaţi-mă în pace! s-a răstit el la mine. Plecaţi! Îmi purtaţi ghinion. Mereu, când sunteţi aici, pierd. Aşa aţi făcut şi ieri, iar azi din nou! Plecaţi!“

Am fost, un moment, stupefiată. Dar apoi, în faţa nebuniei sale, furia mea s-a dezlănţuit.

„Eu vă aduc ghinion, eu? l-am apostrofat eu. Mincinosule, hoţule, dumneata care mi-ai jurat!…“

Dar n-am mai putut să continui, deoarece posedatul a sărit de pe locul lui şi m-a împins în spate, indiferent la tumultul care s-a iscat.

„Lăsaţi-mă în pace! a strigat el cu o voce puternică, fără nici o reţinere. Nu

sunt sub tutela dumneavoastră… iată… iată… iată banii dumneavoastră! – şi mi-a aruncat câteva bancnote de o sută de franci. Dar acum lăsaţi-mă în pace!“

Strigase aceste cuvinte tare, ca un nebun, indiferent la prezenţa sutelor de oameni din jur. Întreaga lume privea, şuşotea, insinua nişte lucruri, râdea şi chiar din sala vecină se apropiaseră numeroşi curioşi. Aveam senzaţia că-mi sunt smulse hainele şi că eram în pielea goală în faţa tuturor acestor curioşi…

„*Silence, madame, s’il vous plaît*“[22] a spus cu o voce puternică şi autoritară crupierul, lovind masa cu lopăţica. Eu eram aceea căreia îi erau adresate cuvintele acestui personaj deplorabil. Înjosită, acoperită de ruşine, stăteam acolo expusă acestei curiozităţi pline de murmure şi de şuşoteli, asemeni unei prostituate căreia i s-au aruncat nişte bani. Două sute, trei sute de ochi neruşinaţi erau acolo pentru a mă măsura. Şi în timp ce mă îndepărtam, cu spinarea încovoiată sub această aversă dezgustător de josnică de umilire şi de ruşine, mi-am întors privirea într-o parte şi în faţa mea am întâlnit doi ochi pe care uimirea îi făcea aproape tăioşi – era verişoara mea, care mă privea consternată, cu gura deschisă şi cu mâna ridicată parcă de spaimă.

22 Linişte, doamnă, vă rog! (fr.)

Asta m-a dezmeticit: înainte ca ea să poată schiţa un gest, să-şi revină din surpriză, am ieşit în grabă din sală; am mai avut încă suficientă forţă pentru a mă îndrepta spre bancă, aceeaşi bancă unde în ajun se prăbuşise acel obsedat. La fel de slabă, la fel de epuizată şi zdrobită, am căzut pe lemnul tare, necruţător.

Au trecut douăzeci şi patru de ani de atunci, şi totuşi, când mă gândesc la acel moment, unde mă aflam atunci, biciuită de insultele sale, sub ochii a sute de necunoscuţi, sângele îmi îngheaţă în vine. Şi simt din nou cu groază ce substanţă slabă, mizerabilă şi neputincioasă trebuie să fie totuşi ceea ce noi numim cu emfază suflet, spirit, sentiment, durere, de vreme ce nici în cel mai înalt paroxism ea nu poate să distrugă complet trupul care suferă, carnea torturată – fiindcă totuşi supravieţuieşti acelor ore, sângele continuă să curgă, în loc să mori sau să te prăbuşeşti ca un pom lovit de fulger.

Durerea nu mi-a frânt membrele decât pentru o clipă, după ce am primit lovitura, aşa încât m-am prăbuşit pe acea bancă, epuizată, buimacă şi cu un presentiment de-a dreptul voluptuos al necesităţii morţii mele. Dar, tocmai v-am spus, orice suferinţă este laşă, ea dă înapoi în faţa voinţei atotputernice de a trăi, care pare mai adânc înrădăcinată în carnea noastră decât tot dorul pentru moarte

al spiritului nostru. Lucru inexplicabil pentru mine, după o astfel de zdrobire a sentimentelor: m-am ridicat din nou, neştiind, bineînţeles, ce să fac. Şi deodată mi-am amintit că bagajele mele erau la gară, şi de atunci n-am avut decât un singur gând: să plec, să plec, să plec de aici, departe de această clădire blestemată, infernală. Am alergat la gară fără să dau atenţie nimănui, am întrebat când pleacă următorul tren la Paris; la ora zece, mi-a spus funcţionarul, şi imediat mi-am înregistrat bagajele.

Ora zece – atunci avea să se împlinească exact douăzeci şi patru de ore de la acea întâlnire îngrozitoare, douăzeci şi patru de ore atât de pline de o furtună care îmi dezlănţuise sentimentele cele mai smintite, încât lumea mea interioară fusese pe vecie nimicită. Dar mai întâi n-am simţit decât un singur cuvânt în acest ritm mereu sacadat, trepidant: pleacă! pleacă! pleacă! Zvâcnetele tâmplelor îmi înfigeau fără încetare, asemeni unui ic, acel cuvânt în minte: pleacă! pleacă! pleacă! Departe de acest oraş, departe de mine însămi, să mă întorc acasă, la cei dragi, la viaţa mea de dinainte, la viaţa mea adevărată!

Am petrecut noaptea în tren, am ajuns la Paris, acolo, am mers de la o gară la alta, direct la Boulogne, de la Boulogne la Dover, de la Dover la Londra, de la Londra la fiul meu – toate acestea, parcă zburând, fără să reflectez, fără să mă gândesc, fără să dorm, fără să vorbesc, fără să mănânc; patruzeci şi opt de ore în care toate roţile nu făceau altceva decât să repete zdrăngănind acest cuvânt: pleacă! pleacă! pleacă! Când, în sfârşit, pe neaşteptate pentru toţi, am intrat în casa de la ţară a fiului meu, toată lumea s-a speriat: trebuie să fi existat ceva în fiinţa mea, în privirea mea ce mă trăda. Fiul meu a vrut să mă îmbrăţişeze şi să mă sărute. M-am dat înapoi: gândul că el urma să atingă buzele pe care le consideram dezonorate era insuportabil. Am respins orice întrebare, am cerut doar să mi se pregătească o baie, căci aveam nevoie de ea pentru a-mi purifica trupul atât de murdăria călătoriei, cât şi de tot ce părea încă rămas de la pasiunea acestui posedat, a acestui bărbat nedemn. Apoi m-am târât sus, în camera mea, unde am dormit timp de douăsprezece sau paisprezece ore un somn greu, ca de mormânt, un somn pe care nu l-am mai avut niciodată înainte, nici după aceea, un somn care m-a învăţat ce înseamnă să fii culcat într-un sicriu şi să fii mort. Rudele mele m-au îngrijit ca pe o bolnavă, dar tandreţea lor îmi făcea rău; îmi era ruşine de veneraţia, de respectul lor, şi a trebuit să mă supraveghez fără încetare pentru a nu le striga în faţă cât de mult îi trădasem, îi uitasem şi îi părăsisem pe toţi de dragul unei pasiuni nebune şi smintite.

Am plecat apoi, la întâmplare, într-un orăşel din Franţa, unde nu cunoşteam pe

nimeni, deoarece eram urmărită de obsesia că toată lumea putea, datorită înfăţişării mele, să-şi dea seama dintr-o privire de ruşinea şi de schimbarea mea, atât de mult mă simţeam trădată şi murdărită până în adâncul sufletului. Uneori, când mă trezeam dimineaţa în patul meu, îmi era o frică înspăimântătoare să deschid ochii. Din nou mă copleşea amintirea acelei nopţi când m-am trezit alături de un necunoscut, un bărbat pe jumătate dezbrăcat. Şi atunci, la fel ca şi prima oară, n-aveam decât o singură dorinţă: să mor imediat.

Totuşi, timpul are o putere mare şi vârsta toceşte într-un mod ciudat toate sentimentele. Simţi apropierea morţii, umbra ei cade, neagră, peste drumul tău; lucrurile par mai puţin stridente, ele nu mai pătrund atât de adânc în simţurile interioare şi îşi pierd mult din puterea periculoasă. Încetul cu încetul am reuşit să depăşesc şocul; şi când, după mulţi ani, l-am întâlnit într-o zi într-o societate pe ataşatul legaţiei Austriei, un tânăr polonez, care, la întrebarea mea despre acea familie, mi-a povestit că fiul unuia dintre verişorii lui se împuşcase cu zece ani în urmă la Monte Carlo, nici măcar nu am tresărit. Aproape că nu m-a durut: poate – de ce să-mi neg egoismul? – mi-a făcut bine, căci astfel dispărea teama de a-l întâlni vreodată: nu mai aveam alt martor împotriva mea decât propria-mi amintire. De atunci sunt mai liniştită. A îmbătrâni nu înseamnă în fond nimic altceva decât că nu-ţi mai este frică de trecutul tău.

Şi acum, mă veţi înţelege de ce m-am hotărât brusc să vă povestesc propriul meu destin. Când aţi apărat-o pe doamna Henriette şi aţi susţinut cu pasiune că douăzeci şi patru de ore pot schimba definitiv soarta unei femei, m-am simţit vizată: vă eram recunoscătoare deoarece, pentru prima oară, m-am simţit înţeleasă. Şi atunci m-am gândit că poate, eliberându-mi sufletul prin mărturisire, povara grea a obsesiei eterne a trecutului va dispărea şi că mâine voi fi poate în stare să mă întorc acolo şi să pătrund în sala în care mi-am întâlnit destinul, fără să simt ură nici pentru el, nici pentru mine. Atunci piatra de pe sufletul meu se va ridica, va cădea cu toată forţa peste trecutul meu şi-l va împiedica să renască. Mi-a făcut bine faptul că am putut să vă povestesc toate acestea: mă simt uşurată şi aproape bucuroasă… Vă mulţumesc.

După aceste cuvinte s-a ridicat brusc, iar eu am simţit că a ajuns la capăt. Puţin încurcat, am încercat să-i spun ceva, dar ea a observat, fără îndoială, strădunţa mea şi mi-a tăiat scurt vorba:

— Nu, vă rog, să nu vorbiţi… nu doresc să-mi răspundeţi sau să-mi spuneţi ceva… Vă mulţumesc că m-aţi ascultat şi vă doresc drum bun.

Stătea în faţa mea şi mi-a dat mâna în semn de rămas-bun. Fără să vreau, i-am

privit faţa, care mi s-a părut minunat de înduioşătoare, chipul acestei doamne bătrâne care stătea în faţa mea, amabilă şi în acelaşi timp uşor jenată. Să fi fost oare reflectarea unei pasiuni stinse? Să fi fost oare confuzia cea care a colorat brusc cu o roşeaţă crescândă obrajii ei, urcând până la părul alb? Nu ştiu, dar stătea în faţa mea, asemenea unei fete tinere, tulburată pudic de amintiri şi ruşinată de propria ei mărturisire. Emoţionat, fără să vreau, am simţit o dorinţă imperioasă să-i arăt prin vorbe respectul meu. Dar mi s-a pus un nod în gât. M-am înclinat adânc şi i-am sărutat cu respect mâna veştedă, care tremura uşor ca frunzişul toamna.